

PEDAGÓGIA ÉS PSZICHOLÓGIA TANSZÉK

Személyiség- és csoportvizsgálati módszerek

Szerkesztette: Pinczésné dr. Palásthy Ildikó

***Debrecen
2018***

Lektorálta: Sassné dr. Kiss Gabriella

Felelős kiadó: Dr. Kustár Zoltán
Kiadja a Debreceni Református Hittudományi Egyetem,
Debrecen, 2018.
2. kiadás

Első kiadás: KFRTKF
Debrecen, 2002.

ISBN 978-615-5853-11-1

Nyomdai kivitelező: Digitall Sapiens Kft., Debrecen

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó.....	7
Az Eysenck-féle személyiségvizsgálat.....	9
Felnőttváltozat (EPQ).....	11
Gyermekváltozat (JEPQ).....	18
A Marke-Nyman temperamentumteszt magyar változata.....	27
Mozsgay Géza: Brék-próba.....	38
Énkép- és testképvizsgálat kérdőív (Secord – Jourard).....	52
Rotter: Vélemények.....	59
Felnőttváltozat.....	60
Gyermekváltozat.....	68
Sikerkeresés – Kudarckerülés.....	76
A Gordon-féle interperszonális értékek felmérése.....	80
A Super-féle munka – érték kérdőív.....	95
Szorongásskálák.....	111
A Spielberger-féle állapot – vonás szorongási skála felnőtt- változata.....	111
Feladat szorongási skála gyermekeknek	118
A Spielberger-féle állapot – vonás szorongási skála gyer- mek- változata	123
A Juhász-féle neurózis pontozási skála.....	133
A deviáns veszélyeztetettség prognosztikai skálája.....	138
A szociometria módszere.....	146
Kontaktometria.....	169

Előszó

A jegyzet célja, hogy a mentálhigiénés egészségfejlesztő hivatásra készülő hallgatókat megismertesse azokkal a pszichológiai módszerekkel, melyeket kompetenciahatárok megsértése nélkül alkalmazhatnak személyek, ill. csoportok megismerése szándékával. Ezeket a vizsgálatokat a pszichológiai szemináriumokon tanulják meg, s a terepgyakorlatokon próbálják ki.

A kötetben szereplő módszerek nem azonos elméleti irányzat talaján születtek, s pszichometrikusan sem egyenletes kidolgozottságúak. Tökéletesen alkalmasak viszont arra, hogy mentálhigiénés aspektusból egyéneket összehasonlítsunk, ill. csoportjegyeket felismerjünk általuk. Ebben a vonatkozásban az egészségfejlesztő, segítő foglalkozásúakon túl ajánljuk a kötetet a pedagógusok, pedagógusjelöltek figyelmébe is.

A módszerek bemutatása a kérdéssoron kívül kiterjed a kódra, standardre és az értelmezési lehetőségekre. Minden alkalommal jelöljük a forrást is. A részletesebb ismertetéseknek és további irodalmaknak ezekben a művekben lehet utána nézni.

Jó munkát kíván

a Szerkesztő

AZ EYSENCK-FÉLE SZEMÉLYISÉGVIZSGÁLAT
EYSENCK PERSONALITY QUESTIONNAIRE
EPQ
(Felnőtt-változat)

Forrás: S. B. G. Eysenck – Matolcsi Ágnes:

Az Eysenck-féle Személyiség Kérdőív (EPQ) magyar változata:

A magyar és az angol felnőttek összehasonlító vizsgálata.

Pszichológia 1984/2. 231-240.

Ez a kérdőív a **pszichotizmust** (P), az **extroverziót** (E), az **emocionális labilitást** vagy neuroticizmust (N) és a **hazugságot** (L) vagy „szociális ki-váltságot” méri.

Az alábbiakban röviden ismertetjük az egyes faktorok leírását. Az **extrovertáltak** szociabilisak, szeretik a társas összejöveteleket, sok barátjuk van és szükségük van az izgalomra; szenzációkeresők és kockázatvállalók, szeretik a durva tréfákat. Lendületes, aktív emberek. Az introvertáltak csendesek, jobban szeretnek olvasni, mint emberek közé járni; kevés, de közeli barátaik vannak, és általában kerülik az izgalmas dogokat. Az **emocionális labilitásskálán** magas pontszámot elért személyek az örök aggályoskodók, akik gyakran szoronganak, hangulatuk változó és időnként depressziósak. Ezek az emberek hajlanak arra, hogy stresszre túlzott reakciót adjanak és nehezen tudnak megnyugodni. A stabil személyek általában nyugodtak, sőt kimértek és nem aggodalmasak, emocionálisan lassan reagálnak, érzelmi egyensúlyukat könnyen visszanyerik. A **pszichoticizmusskálán** magas pontszámot elért embereket agresszív és ellenséges viselkedés jellemzi, érzelmileg hidegnek tűnnek, empátiás készségük hiány-

zik, érzéketlenek mind a mások, mind a saját érzelmeikkel szemben; impulzívak és egocentrikusak, de gyakran kreatívak és eredetiek. Általában nem konvencionálisak és szeretik a furcsa, szokatlan embereket és dolgokat.

Végezetül, bár a hazugságskála eredetileg pusztán a hamis válaszok követésére, feltárására szolgált, önállóan használható személyiségdimenziónak bizonyult. A hazugságskála **szociális kíváncsiság** komponense különös érdeklődésre tarthat számot a kultúraközi vizsgálatokban, mivel magas vagy alacsony értéke a feltételezések szerint az adott kultúra engedékenységének mértékével állhat kapcsolatban.

Magyar férfiak és nők átlagai és szórásai

	P		E		N		L	
	\bar{X}	S	\bar{X}	S	\bar{X}	S	\bar{X}	S
férfi	3,14	2,59	11,69	4,34	9,71	4,98	11,08	4,86
nő	2,01	2,04	10,39	4,52	12,64	4,96	11,84	4,32

KÓD

1.	+ E	11.	– P	21.	– E	31.	+ N	41.	+ N
2.	+ L	12.	+ N	22.	+ P	32.	+ E	42.	+ E
3.	+ N	13.	+ L	23.	+ N	33.	+ P	43.	+ P
4.	– L	14.	+ E	24.	– L	34.	+ N	44.	– L
5.	+ E	15.	+ N	25.	+ E	35.	+ L	45.	+ E
6.	– P	16.	+ P	26.	+ P	36.	+ E	46.	– L
7.	+ N	17.	+ E	27.	+ N	37.	– P	47.	+ N
8.	– L	18.	– P	28.	– L	38.	+ N	48.	– L
9.	– P	19.	+ N	29.	– E	39.	– L	49.	+ E
10.	+ E	20.	+ L	30.	+ N	40.	+ E	50.	+ P
51.	– L	61.	– P	71.	– P	81.	– L		
52.	+ E	62.	+ N	72.	+ N	82.	+ E		
53.	– P	63.	– L	73.	+ E	83.	+ P		
54.	+ N	64.	+ E	74.	– L	84.	+ N		
55.	+ L	65.	+ P	75.	+ N	85.	– L		
56.	+ E	66.	+ E	76.	+ P	86.	+ E		
57.	+ L	67.	– P	77.	+ N	87.	+ N		
58.	+ N	68.	+ N	78.	+ L	88.	– P		
59.	– L	69.	– L	79.	+ P	89.	+ L		
60.	+ E	70.	+ E	80.	+ N	90.	– P		

EYSENCK-TEST (EPQ) KÉRDŐÍV

Kitöltési útmutató

Kérjük, válaszoljon minden kérdésre a mögötte álló „igen” vagy „nem” bekarikázásával. A kérdőívben nincsenek beugratós kérdések, és a feleletek egyike sem „hibás” vagy „helyes”. Kérjük, hogy gyorsan dolgozzon és ne gondolkozzék túl hosszú ideig, hogy mit is jelent szó szerint a kérdés!

1. Sokféle hobbija van?	IGEN	NEM
2. Mielőtt valamit tesz jól át szokta gondolni?	IGEN	NEM
3. Hangulata gyakran ingadozik?	IGEN	NEM
4. Előfordult már, hogy elfogadta a dicséretet olyanért, amiről tudta, hogy valaki más tette?	IGEN	NEM
5. Beszédes Ön?	IGEN	NEM
6. Nyugtalanítaná, ha adósságai lennének?	IGEN	NEM
7. Érezte már magát minden ok nélkül szerencsétlennek?	IGEN	NEM
8. Volt már olyan mohó, hogy többet szerzett meg valamiből, mint amennyi megillette?	IGEN	NEM
9. Éjszakára gondosan bezárja lakását?	IGEN	NEM
10. Élénk Ön?	IGEN	NEM
11. Nagyon megviseli, ha látja, hogy egy gyerek vagy egy állat szenved?	IGEN	NEM

12. Gyakran bántódnak utólag olyan dolgok miatt, amiket nem kellett volna megtennie vagy mondania?	IGEN	NEM
13. Ha megígéri, hogy valamit fog tenni, mindig megtartja ígéretét, bármilyen kellemetlen legyen is az?	IGEN	NEM
14. Ha ideje engedi, szívesen jár vidám társaságba és ott jól érzi magát?	IGEN	NEM
15. Ingerlékeny Ön?	IGEN	NEM
16. Előfordult már, hogy valakit olyanért hibáztatott, amiről tudta, hogy Ön követte el?	IGEN	NEM
17. Szeret új ismeretségeket kötni?	IGEN	NEM
18. Véleménye szerint a biztosítás jó dolog?	IGEN	NEM
19. Érzékeny Ön?	IGEN	NEM
20. Csak jó szokásai vannak?	IGEN	NEM
21. Társas összejöveteleken szívesebben marad a háttérben?	IGEN	NEM
22. Kipróbálna erős vagy veszélyes hatású gyógyszereket?	IGEN	NEM
23. Gyakran érzi úgy, hogy mindennel torkig van?	IGEN	NEM
24. Előfordult már, hogy elvett valamit (akár csak egy tűt, vagy gombot is), ami a másé volt?	IGEN	NEM
25. Szeret társaságba járni?	IGEN	NEM
26. Örömet okoz Önnek, ha megsérthet valakit, akit szeret?	IGEN	NEM
27. Gyakran szenved bűntudatban?	IGEN	NEM
28. Előfordult már, hogy olyan dolgokról beszélt, amihez nem értett?	IGEN	NEM
29. Jobban szeret olvasni, mint emberekkel együtt lenni?	IGEN	NEM

30. Vannak ellenségei, akik ártani akarnak Önnek?	IGEN	NEM
31. Idegesnek tartja magát?	IGEN	NEM
32. Sok barátja van?	IGEN	NEM
33. Szereti az olyan erős tréfákat, amelyek valóban megsértik az embereket néha?	IGEN	NEM
34. Aggodalmaskodó Ön?	IGEN	NEM
35. Gyermekkorában mindig azonnal és szó nélkül megtette, amit mondtak Önnek?	IGEN	NEM
36. Könnyelműnek tartja magát?	IGEN	NEM
37. Nagyon fontos Önnek a jó modor és a tisztaság?	IGEN	NEM
38. Gyakran foglalkozik azzal, hogy milyen bajok érhetik?	IGEN	NEM
39. Előfordult már, hogy eltört vagy elveszített valamit, ami nem volt az Öné?	IGEN	NEM
40. Barátkozásban általában Ön a kezdeményező?	IGEN	NEM
41. Feszültnek, idegesnek érzi magát?	IGEN	NEM
42. Általában nyugodt, ha emberekkel van együtt?	IGEN	NEM
43. Úgy gondolja, hogy a házasság elavult dolog és meg kellene szüntetni?	IGEN	NEM
44. Néha dicsekszik egy kicsit?	IGEN	NEM
45. Könnyen fel tud vidítani egy unatkozó társaságot?	IGEN	NEM
46. Idegesítik az olyan emberek, akik túl óvatosan vezetnek?	IGEN	NEM
47. Aggódik az egészségéért?	IGEN	NEM
48. Mondott már valaha rosszat valakiről?	IGEN	NEM
49. Szeret a barátainak vidám történeteket, vicceket mesélni?	IGEN	NEM

50. A legtöbb dolog közömbös az Ön számára?	IGEN	NEM
51. Gyermekkorában előfordult, hogy szemtelen volt a szüleivel?	IGEN	NEM
52. Szeret elvegyülni az emberek között?	IGEN	NEM
53. Gondot okoz Önnek, ha tudja, hogy munkájában hibák vannak?	IGEN	NEM
54. Álmatlanságban szenved?	IGEN	NEM
55. Étkezés előtt mindig kezet mos?	IGEN	NEM
56. Majdnem mindig kész felelete van az emberek kérdéseire?	IGEN	NEM
57. Szeret a megbeszélte találkozókra inkább jóval korábban érkezni?	IGEN	NEM
58. Gyakran érzi magát ok nélkül kedvetlennek, fáradtnak?	IGEN	NEM
59. Csalt már társasjátékban?	IGEN	NEM
60. Szereti az olyan feladatot, amiben gyorsan kell cselekedni?	IGEN	NEM
61. Jó asszony (volt) az anyja?	IGEN	NEM
62. Gyakran érzi nagyon unalmasnak az életet?	IGEN	NEM
63. Előfordult már, hogy kihasznált valakit?	IGEN	NEM
64. Gyakran vállal több feladatot, mint amire az idejéből telik?	IGEN	NEM
65. Sok ember igyekszik Önt elkerülni?	IGEN	NEM
66. Sokat foglalkoztatja a külseje?	IGEN	NEM

67. Úgy gondolja, hogy az emberek túl sok időt fordítanak arra, hogy a jövőjüket bebiztosítsák (megtakarított pénzzel, biztosítással)?	IGEN	NEM
68. Előfordult már, hogy úgy érezte, hogy jobb lenne meghalni?	IGEN	NEM
69. Kibújna az adófizetés alól, ha biztos lenne, hogy sose fedezik fel?	IGEN	NEM
70. Tud egy társaságban jó hangulatot teremteni?	IGEN	NEM
71. Igyekszik, hogy ne legyen goromba az emberekkel?	IGEN	NEM
72. Sokat emészt magát azon, ha valami kellemetlenség érte?	IGEN	NEM
73. Előfordult már, hogy ragaszkodott ahhoz, hogy valami az Ön akarata szerint történjék?	IGEN	NEM
74. A vonathoz általában az utolsó percben érkeznek?	IGEN	NEM
75. Szenved az idegei miatt?	IGEN	NEM
76. Gyakran felbomlanak a barátságai anélkül, hogy Ön hibás lenne?	IGEN	NEM
77. Gyakran érzi magát egyedül?	IGEN	NEM
78. Mindig úgy cselekszik, ahogy azt másoktól is elvárja?	IGEN	NEM
79. Szereti néha kínozni az állatokat?	IGEN	NEM
80. Könnyen megbántódik, ha az emberek hibát találnak Önben vagy a munkájában?	IGEN	NEM
81. Elkésett már valaha egy találkozóról vagy a munkahelyéről?	IGEN	NEM
82. Szereti a nyüzsgést, izgalmat maga körül?	IGEN	NEM
83. Szeretné, ha az emberek félnének Öntől?	IGEN	NEM

84. Időnként tele van energiával, máskor meg teljesen erőtlen?	IGEN	NEM
85. Néha holnapra halasztja, amit ma kellene megtennie?	IGEN	NEM
86. Az emberek nagyon élénknek tartják Önt?	IGEN	NEM
87. Sokszor hazudnak Önnek az emberek?	IGEN	NEM
88. Bizonyos dolgok érzékenyen érintik?	IGEN	NEM
89. Mindig kész elismerni, ha hibázott?	IGEN	NEM
90. Nagyon elszomorítaná, ha egy csapdába esett állatot látna?	IGEN	NEM

Kérjük, ellenőrizze, nem hagyott-e megválaszolatlan kérdéseket!

JUNIOR EYSENCK PERSONALITY QUESTIONNAIRE

(HJEPQ – 7-15 év)

Név:..... Életkor:.....

Nem:.....

Instrukció:

Légy szíves, válaszolj minden kérdésre úgy, hogy bekarikázod az IGEN vagy NEM szót minden kérdés után. Itt nincsenek helyes vagy helytelen válaszok és nincsenek beugrató kérdések. Gyorsan dolgozz és ne gondolkozz túl sokat a kérdések pontos jelentésén!

1. Szereted, ha sok izgalmas dolog történik körülötted?	IGEN	NEM
2. Gyakran előfordul, hogy nem vagy rosszabb, mint a többiek, mégis csak téged vesznek észre a tanárok?	IGEN	NEM
3. Élvezetet találsz abban, ha olyan embereket bántasz meg, akiket szeretsz?	IGEN	NEM
4. Megegett már veled, hogy többet vettél magadnak valamiből, mint amennyi a te részed lett volna?	IGEN	NEM
5. Szinte mindig van gyors és találó válaszod, ha szólnak hozzád?	IGEN	NEM
6. Gyakran a barátaidnak kell felvidítaniuk?	IGEN	NEM
7. Kedved lelnéd az olyan erős tréfában, amely fájdalmat okozhat valakinek?	IGEN	NEM
8. Mindig azonnal szót fogadsz?	IGEN	NEM

9. Szívesebben vagy magadban, mint más gyerekekkel?	IGEN	NEM
10. Előfordul, hogy minden különösebb ok nélkül nagyon vidám vagy nagyon szomorú vagy?	IGEN	NEM
11. Szegtél már meg szabályt az iskolában?	IGEN	NEM
12. Szeretnéd, ha a többiek félnének tőled?	IGEN	NEM
13. Élénk természetű vagy?	IGEN	NEM
14. Sok minden idegesít?	IGEN	NEM
15. Ha egy tanár rád szól, visszabeszélsz?	IGEN	NEM
16. Csented el valaha is valamit, ami a másé volt (akár egy tűt, vagy gombot is)?	IGEN	NEM
17. Sok barátod van?	IGEN	NEM
18. Előfordul veled, hogy minden különösebb ok nélkül nagyon letört vagy?	IGEN	NEM
19. Sajnálod a barátaidat, ha egyest kapnak?	IGEN	NEM
20. Tettél már úgy, mintha nem hallanád, hogy szólnak hozzád?	IGEN	NEM
21. Szeretnél körülnézni egy régi, kísérteties kastélyban?	IGEN	NEM
22. Gyakran érzed azt, hogy az élet egyhangú?	IGEN	NEM
23. Lehet, hogy többször keveredsz veszekedésbe, vitába, mint mások?	IGEN	NEM
24. Mindig befejezed a házi feladatot, mielőtt játszani kezdesz?	IGEN	NEM
25. Ha nincs kéznél szemétkosár, akkor földre dobod a hulladékot?	IGEN	NEM

26.	Szeretsz olyasmit csinálni, amiben gyorsan kell cselekedned?	IGEN	NEM
27.	Aggódsz olyan kellemetlenségek miatt, amik esetleg megtörténhetnek veled?	IGEN	NEM
28.	Ha hallod, hogy mások csúnyán beszélnek, mindig rájuk szólsz?	IGEN	NEM
29.	Előfordult már veled, hogy elfeledkeztél egy ígéretedről?	IGEN	NEM
30.	Tudsz jó hangulatot teremteni társaságban?	IGEN	NEM
31.	Könnyen megbántódsz, ha hibát találnak benned, vagy a munkádban?	IGEN	NEM
32.	Nagyon felzaklatna, ha látnál egy kutyát, amit éppen elütött egy autó?	IGEN	NEM
33.	Mindig bocsánatot kérsz, ha udvariatlan voltál?	IGEN	NEM
34.	Vannak olyanok, akik bosszút akarnak állni rajtad, mert azt hiszik, hogy elkövettél valamit ellenük?	IGEN	NEM
35.	Mit gondolsz, a vízisízés jó szórakozás lehet?	IGEN	NEM
36.	Gyakran érzed magad fáradtnak minden különösebb ok nélkül?	IGEN	NEM
37.	Örölsz, hogyha másokat bosszanthatsz?	IGEN	NEM
38.	Mindig csendben maradsz, ha a felnőttek beszélgetnek?	IGEN	NEM
39.	Barátkozáskor általában te vagy a kezdeményező?	IGEN	NEM
40.	Vannak dolgok, amikben különösen érzékeny, sértődékeny vagy?	IGEN	NEM

41. Szeretnél egy gyors motorbiciklit vezetni, vagy ülni rajta?	IGEN	NEM
42. Mondtál már rosszat, vagy csúnyát valakiről?	IGEN	NEM
43. Szeretsz vicceket, vidám történeteket mesélni a barátaidnak?	IGEN	NEM
44. Előfordul veled, hogy hirtelen elszédülsz, majd nem elájulsz?	IGEN	NEM
45. Több baj van veled az iskolában, mint a többiekkel?	IGEN	NEM
46. Fel szoktad szedni a szemetet és a papírt, amit mások dobáltak szét az osztályban?	IGEN	NEM
47. Sok hobbid van, sok minden érdekel?	IGEN	NEM
48. Könnyen megsértődsz?	IGEN	NEM
49. Beszédes vagy?	IGEN	NEM
50. Mindig mosol kezét étkezés előtt?	IGEN	NEM
51. Nehezen tudsz igazán feloldódni egy vidám társaságban?	IGEN	NEM
52. Gyakran érzed úgy, hogy igazán elegend van?	IGEN	NEM
53. Jó hecc nézni, ahogy egy banda ingerel egy kisebb gyereket?	IGEN	NEM
54. Mindig csendben vagy az osztályban, még akkor is, ha nincs benn tanár?	IGEN	NEM
55. Szeretsz olyasmit csinálni, ami azért egy kicsit félelmetes?	IGEN	NEM
56. Előfordul veled, hogy olyan nyugtalan vagy, hogy alig tudsz egyhelyben ülni?	IGEN	NEM

57. Szeretnél egymagadban a Holdra repülni?	IGEN	NEM
58. Az ünnepélyeken mindig együtt énekelsz a többiekkel?	IGEN	NEM
59. Szívesen vagy együtt másokkal?	IGEN	NEM
60. Sokszor van ijesztő álmod?	IGEN	NEM
61. Túlságosan szigorúak veled a szüleid?	IGEN	NEM
62. Előfordult már, hogy csaltál valamilyen játékban?	IGEN	NEM
63. Az ejtőernyős ugrás gondolata vonzó számodra?	IGEN	NEM
64. Sokáig nyugtalanít, ha rájössz, hogy bután viselkedtél?	IGEN	NEM
65. Előfordult már veled, hogy eltörted, vagy elvesztetted más holmiját?	IGEN	NEM
66. Étkezésnél mindig mindent megeszel, amit adnak?	IGEN	NEM
67. El tudod engedni magad, és igazán jól szórakozni egy vidám, zajos társaságban?	IGEN	NEM
68. Érzed néha, hogy nem is érdemes élni?	IGEN	NEM
69. Nagyon sajnálnál egy csapdába esett állatot?	IGEN	NEM
70. Voltál valaha is szemtelen a szüleiddel?	IGEN	NEM
71. Gyakran határozol el hirtelen valamit?	IGEN	NEM
72. Amikor tanulsz, gyakran elkalandoznak a gondolataid?	IGEN	NEM
73. Gyakran előfordul, hogy a szüleid rajtad töltik ki a mérgüket?	IGEN	NEM
74. Ha mások rád kiabálnak, visszakiabálsz?	IGEN	NEM
75. Szeretsz víz alá bukni, vagy fejest ugrani?	IGEN	NEM

76. Előfordult már, hogy este nehezen tudsz elaludni, mert nyugtalanít valami?	IGEN	NEM
77. Előfordult már, hogy könyvtári könyvbe belefirkáltál valamit?	IGEN	NEM
78. Érzed-e néha úgy, hogy otthon mindig csak baj van veled?	IGEN	NEM
79. Mások véleménye szerint élénk természetű vagy?	IGEN	NEM
80. Gyakran érzed magad magányosnak?	IGEN	NEM
81. Rosszul esne, ha az osztálytársaid nem akarnának barátkozni veled?	IGEN	NEM
82. Ha kapsz valami édességet, mindig megosztod másokkal?	IGEN	NEM
83. Szeretsz otthonról eljárni szórakozni?	IGEN	NEM
84. Szeretsz vakmerő, veszélyes dolgokat csinálni?	IGEN	NEM
85. Gyakran előfordul, hogy barátaid nem akarnak tovább játszani veled?	IGEN	NEM
86. Terhesnek találtad, hogy ki kellett tölteni a kérdőíveket?	IGEN	NEM

JUNIOR EYSENCK PERSONALITY QUESTIONNAIRE
JEPO
(Gyermekváltozat 7-15 év)

Forrás: Eysenck – Kálmánchey – Kozéki: Magyar és angol iskoláskorú gyermekek összehasonlító vizsgálata. Pszichológia 1981/2. 213-241.

Kozéki Béla: Személyiségfejlesztés az iskolában. Békés Megyei Ped.

Int. 1984. 161-203.

**Kódolási kulcs a HJEPQ itemek pontszámainak
megállapításához:**

1. + E	11. – L	21. + E	31. + N	41. + E
2. + N	12. + P	22. + N	32. – P	42. – L
3. + P	13. + E	23. + N	33. + L	43. – P
4. – L	14. + N	24. + L	34. + N	44. + N
5. + E	15. + P	25. – L	35. + E	45. + P
6. + N	16. – L	26. + E	36. + N	46. + L
7. + P	17. + E	27. + P	37. + P	47. + E
8. + L	18. + N	28. + L	38. + L	48. + N
9. + P	19. – P	29. – L	39. + E	49. + E
10. + N	20. – L	30. + E	40. + N	50. + L
51. – E	61. + N	71. + E	81. – P	
52. + N	62. – L	72. + N	82. + L	
53. + P	63. + E	73. + N	83. + E	
54. + L	64. – P	74. – L	84. + E	
55. + E	65. – L	75. + E	85. + N	
56. + N	66. + L	76. + N	86. + P	
57. + E	67. + E	77. – L		
58. + L	68. + N	78. + N		
59. + P	69. – P	79. + E		
60. + N	70. – L	80. + N		

Értékelés: A kérdőív itemeire igen (+), vagy nem (–) válasz adható. Fentiekben a kérdések sorszáma után álló betűjelzés azt mutatja, hogy az adott item melyik személyiségdimenzióra vonatkozik, az előjel pedig azt, hogy melyik válasz esetén (+ vagy –) adunk az itemre egy pontot. A pont akkor ítéltető oda, ha kódolási kulcsban megadott előjel megegyezik a tanulói válasz irányával.

JEPQ normák, magyar minta (Kozéki, 1981-es gyűjtés)

	Élet- kor	N	P		E		N		L	
			átlag	szórás	átlag	szórás	átlag	szórás	átlag	szórás
Fiúk	7	135	3,16	2,59	16,51	3,21	10,37	3,99	15,89	5,67
	8	147	3,13	2,30	16,12	3,15	10,02	4,44	14,13	4,71
	9	140	3,01	2,30	16,31	3,11	10,16	5,29	12,89	4,93
	10	181	2,64	1,83	16,39	3,29	8,88	4,76	12,27	5,25
	11	140	2,69	2,31	16,93	3,27	8,99	4,97	10,46	5,06
	12	154	3,08	2,37	17,02	3,15	8,94	4,94	10,31	5,24
	13	149	3,19	2,65	17,07	3,25	8,91	4,71	10,27	5,14
	14	157	3,29	2,25	17,10	3,29	8,87	4,70	9,27	4,98
	15	160	3,01	2,30	16,41	3,27	8,94	4,97	9,90	5,14
Lányok	7	153	2,72	1,98	13,76	3,28	9,70	4,14	17,38	5,21
	8	139	2,31	1,89	13,51	3,63	9,80	4,89	16,82	3,64
	9	138	1,59	1,71	13,62	3,48	8,87	4,88	16,31	4,26
	10	141	1,92	1,62	14,60	3,40	9,46	4,87	14,46	5,01
	11	152	1,92	1,86	14,65	3,56	8,98	5,21	14,40	5,08
	12	163	2,14	1,90	15,15	4,04	9,27	5,37	13,20	4,21
	13	170	2,34	2,28	15,10	3,92	9,72	5,41	12,24	5,34
	14	163	2,04	1,79	15,40	4,43	11,27	5,51	10,24	5,30
	15	152	2,67	2,47	14,90	4,28	12,18	4,91	10,80	4,81

A MARKE – NYMAN TEMPERAMENTUMTESZT (MNT)

Forrás: Bánki M. Csaba: Sjöbring – féle személyiségdimenziók

Pszichológia 1983/2. 205-214.

Nálunk kevésbé ismert, de külföldön mind nagyobb érdeklődést kelt H. Sjöbring svéd kutató vérmérséklet-elmélete. Sjöbring a temperamentumot az idegrendszer három élettani sajátosságával hozta összefüggésbe, melyek feltételezése szerint az egyes emberekben különböző mértékben fejlődnek ki. E három tényezőnek ő szándékosan, a semleges hangzás kedvéért igen mesterkéltn, elvont elnevezéseket adott („validitás”, „szoliditás” és „stabilitás”). Tény, hogy nem könnyű e „dimenziókat” egy-egy szóval kifejezni, tartalmuk csak bővebb körülírásból válik világossá.

A három faktor vizsgálatára először Marke és Nyman dolgozták ki 60 kérdésből álló tesztjükét.

Pontozás:

A válaszokkal V, S, illetve ST pontszámokat szerzett 0 és 20 között.

1-1 V pontot érő válaszok:

4: nem, 5: nem, 6: nem, 7: igen, 11: nem, 12: igen, 22 nem, 24: igen,
25: nem, 30: nem, 32: igen, 33: igen, 35: nem, 37: nem, 39: nem,
42: igen, 48: igen, 49: igen, 51: igen, 57: nem.

1-1 S pontot érő válaszok:

1: nem, 2: igen, 8: nem, 10: nem, 14: igen, 15: igen, 16: nem, 18: nem,
20: nem, 21: igen, 23: nem, 26: nem, 28: nem, 34: nem, 41: nem,
52: nem, 54: igen, 58: nem, 59: nem, 60: nem.

1-1 ST pontot ér:

3: nem, 9: igen, 13: nem, 17: igen, 19: nem, 27: igen, 29: nem, 31: igen, 36:
nem, 38: nem, 40: igen, 43: nem, 44: igen, 45: igen, 46: igen,
47: nem, 50: igen, 53: igen, 55: igen, 56: nem.

A három tesztfaktor átlagértékei

	Validitás		Szoliditás		Stabilitás	
	\bar{X}	S	\bar{X}	S	\bar{X}	S
Férfi	10,86	3,62	10,52	3,40	8,23	3,29
Nő	8,43	3,70	11,50	3,18	8,40	3,07

Értékelés:

1. A V betűvel jelölt „validitás” Sjöbring elméletében az ember készenlétben álló, mozgósítható erőtartalékainak, belső energiáinak mértékét jelenti. Átlagosnak tekinthető 9-13 között, nőkben valamivel alacsonyabb (inkább 9-12), férfiakban magasabb (10-13). Az ennél lényegesen kisebb V pontszám a „szubvalid” ember jellemzője: számára a munka nagy erőfeszítést jelent, ezért aprólékosan, óvatosan, gyakran habozva és bizonytalanul dolgozik, jobban kedveli a csendet, a visszavonultságot. Vágyik arra, hogy mások hozzák meg he-

lyette a fontos döntéseket. Könnyebben boldogul pontosan végrehajtandó részfeladatokkal, mint vezető szereppel, amely számára elviselhetetlenné váló feszültséget, nyomasztó felelősséget jelent. Csak ismert terepen érzi otthon magát; idegenkedik az újtól, a túl gyakori változástól. Feladatait ugyanakkor igyekszik minél tökéletesebben, pontosabban elvégezni; a munka tehát öröm, ugyanakkor azonban nagy feszültség is számára. Mivel a túlterheltség, a kimerültség mindennapos élménye, mélyen megérti mások hasonló problémáit – bár néha igyekszik gyengeségét határozott fellépéssel takargatni. Könnyen válik elégedetlenné, ingerlékennyé, ha pedig a túlzott igénybevételtől kiborul, betegségére a szorongás és bizonyos kényszerek (vagy különféle iszonyok: víz-, tér-, tömegiszony stb.) lesznek jellemzők.

A legalább 15-ös V érték a „szupervalid” embert jellemzi: telve van erővel, energiával, vállalkozó és kezdeményező kedvvel. Soha nem fárad, kevés alvással is pihentnek érzi magát, a munka számára mindig élvezetes erőpróba. Képes egyszerre többfelé is figyelni, gyorsan átállni egyik feladatról a másikra. Önbizalma szinte korlátlan; a felelősség nem nyomasztja, hanem inkább serkenti. Ha egyéb képességei megvannak hozzá, vezető pozícióra termelt, és ilyen beosztásban sem fenyegeti infarktus! Elsodró lendülete, fáradhatatlan aktivitása azonban rendszerint érzéketlenné teszi mások gyengeségei, „problémázása” iránt; a 17-nél magasabb V pontszámú emberek környezetükben olykor kíméletlennek, erőszakosnak, érzéketlenül célratörőnek tűnnek.

2. S betű jelöli a „szoliditást” (ami a germán nyelvekben inkább tömörséget, szilárdságot jelent); voltaképp ez az érettség, kiforrottság mértéke. Átlagosnak vehető férfiaknál 7-10 vagy nőknél 8-11 között; valamelyest az életkorral is nő. A „szubszolid” emberre – 6-os vagy kisebb S pont! – ezért az „éretlenség” jellemző: laza, rugalmas, változékony, befolyásolható. Fontosabbak számára a valóság és az emberek, mint az elvek és szabályok; szereti a változatosságot, az esemény- és élménydús életet, keresi az izgalmat, a szenzációt, olykor akár a veszélyt is. Jellemzője a gyors elhatározás, a gyors döntés, akár a felszínesség, felelőtlenség kockázatával is; nem fontolgat, keveset mérlegel, döntéseiben sok a szubjektivitás. Rendkívül erős szereplési vágya van: belső világában ő a központi figura, környezetére bizonyos értelemben csak a nézők, statiszták „szerepét” osztja ki. Egész személyiségére bizonyos hajlékony, mozgalmas lazaság nyomja rá bélyegét, ami vonzó társadalmi emberré teszi, de emiatt, ha pszichésen „kiborul”, hisztériás tünetei lehetnek.

12 S pont felett beszélhetünk „szuperszolid” emberről: mindig komoly, szilárd és következetes, nem téríthető el meggyőződéseitől, kerülő a változékonyságot, szokások és kiforrott vélemények rabja. Megnyilvánulásaira rendszerint a keménység, a száraz logika jellemző, ítéletei véglegesek; gyakran ragaszkodik kicsinyesen, makacsul apróságokhoz. Végül arról is felismerhető, hogy mások érzései iránt közömbös, és híjával van a humorérzéknek.

3. A tesztben megkülönböztetésül ST betűvel jelöltük a „stabilitást”: ez az utolsó tényező voltaképp a tanulási készség, a gyakorlat- vagy rutinszerzés gyorsaságának mértéke, s egyben az elvonatkoztatás képességét is magában foglalja. Átlagos értéke férfiaknál 6-9, nőknél 5-8 pont. Ez alatt „szubstabilis”-ról beszélhetünk: jellemzője a konkrétumokhoz való végleges kötődés, az inkább érzelmi, mint értelmi beállítódás, ami azt jelenti, hogy számára az egyes emberek vagy helyzetek mindig személy szerint fontosak, vonzóak vagy ellenszenvesek. Együttérzése, empátiája és intuitív készsége fejlett, eleven; ugyanakkor kezűgyessége és az elvont feladatok iránti hajlama csekélyebb. Élénken benne él tárgyi környezetében, erősen kapcsolódik a konkrét személyekhez, akik körülveszik. Erős érzelmeit rendszerint ki is mutatja. Igyekvő, kíváncsi, nyitott ember, de megmarad az egyedi esetek, konkrét példák szintjén, nem törekszik általános megértésre, elvonatkoztatásra; ezért feladatait körülményesen, mégis gyakran tökéletlenül oldja meg.

10 vagy több ST pont jellemzi a „szuperstabil” embert: ő konkrét, kézzelfogható valóságból gyorsan át tud lépni elvont, elméleti síkra. Hamar átlátja a lényegét, gyorsan tanul és szerez rutint, de épp ezért maga a konkrét feladat – vagy az egyes ember – nem is érdekli igazán: így hűvösnek, közömbösnek, akár érzéketlennek is tarthatják. Emberi kapcsolataira is ez a távolságtartás, hűvös racionalitás jellemző, hiányzik belőle az érző részvétel. Elsősorban elvont kérdésekben, általános problémákban, elemző-szervező feladatokban van otthon, kifejezetten elméleti ember – bár gyakorlati feladatokban is előnyös gyors tanulékonyága, általában jó kezűgyessége. Fennáll vi-

szont a veszély, hogy „hideg profivá”, szokásai rabjává vagy „szakbarbárrá” válik.

Ez a három tényező tehát: a mozgósítható energia nagysága, az érettség-lezárttság és végül a racionalitás kontra intuitív emocionalitás adja Sjöbring temperamentum-rendszerében azt a három tengelyt a „térben” – egy képzeletbeli háromdimenziós koordinátarendszerben –, melyben a gyakorlatban is hasznosítható képet alkothatunk önmagunk és mások erősségeiről és gyengeségeiről.

MARKE – NYMAN TESZT

KÓD

1. – Sol	21. + Sol	41. – Sol
2. + Sol	22. – Val	42. + Val
3. – Sta	23. – Sol	43. + Sta
4. – Val	24. + Val	44. + Sta
5. – Val	25. – Val	45. + Sta
6. – Val	26. – Sol	46. + Sta
7. + Val	27. + Sta	47. – Sta
8. – Sol	28. – Sol	48. + Val
9. + Sta	29. – Sta	49. + Val
10. – Sol	30. – Val	50. + Sta
11. – Val	31. + Sta	51. + Val
12. + Val	32. + Val	52. – Sol
13. – Sta	33. + Val	53. + Sta
14. + Sol	34. – Sol	54. – Sol
15. + Sol	35. – Val	55. + Sta
16. – Sol	36. – Sta	56. – Sta
17. + Sta	37. – Val	57. – Val
18. – Sol	38. – Sta	58. – Sol
19. – Sta	39. – Val	59. – Sol
20. – Sol	40. + Sta	60. – Sol

A MARKE – NYMAN TESZT (MNT) MAGYAR VÁLTOZATA

Instrukció: Valamennyi kérdésre egyértelmű igennel vagy nemmel válaszoljon. Egyetlen kérdést sem szabad kihagynia; ezt a végén kérjük, külön ellenőrizze! Nem baj, ha néhány kérdésnél nehéz döntenie. A kitöltés ideje nem számít, nyugodtan fontolja meg valamennyi válaszát!

1. Ha elunja magát, szívesen fog bele valami izgalmas vállalkozásba?
2. Szívesebben öltözik hagyományosan és egyszerűen, mint kissé merész, figyelemfelkeltő módon?
3. Könyvekben jobban kedveli a lírai történeteket, mint a szellemes okfejtéseket?
4. Szeretne a mostaninál higgadtabb, nyugodtabb, magabiztosabb lenni?
5. Általában hamar fárad és elég sok pihenésre van szüksége?
6. Nehezere esne munkamódszerein, munkahelyi szokásain változtatni?
7. Könnyen elviseli, ha munka közben megzavarják?
8. Lassú, alapos megfontolás helyett inkább gyors döntéseket szokott hozni?
9. Szívesebben dolgozik egyedül?
10. Inkább kissé könnyed, mintsem módszeres és körültekintő ember Ön?
11. Ha nehézségek előtt áll, rendszerint jó előre nyugtalan, ideges?
12. Szívesen vállal önálló, felelős döntéseket igénylő feladatot?
13. Könnyen teremtsz bensőséges kapcsolatot az emberekkel?
14. Rendszerint „alszik rá egyet”, mielőtt fontos kérdésben dönt?
15. Ön szerint fontosabb a józan ítélőképesség, mint az alkotó képzelet?

16. Inkább választja az izgalmat és változatosságot, mint a biztonságot és nyugalmat?
17. Fontosabb Önnek, hogy tiszteljék, mint hogy szeressék?
18. Barátait inkább a szórakoztató és eredeti, mintsem a választékos ízlésű, példamutató emberek közül választja?
19. Fontos, hogy kiönthesse a szívét valakinek, amikor csüggedt, szomorú?
20. Apró, hétköznapi eseményeket is szeret színes történetként elmesélni?
21. Nehezebb esik, ha valahol kicsit színészkednie kell?
22. Igyekszik takarékoskodni az erejével?
23. A pillanat hatása alatt néha olyasmit is tesz, ami utólag kellemetlen perceket szerez Önnek?
24. Képes felelősséget vállalni anélkül, hogy ez szorongást okozna?
25. Egy-egy feladat megoldása Önnek nagyobb erőfeszítésébe kerül, mint másoknak?
26. A hétköznapiak során nagyon vágyik arra, bárcsak történne valami izgalmas esemény?
27. Igyekszik kerülni azokat, akik a személyes dolgaira kíváncsiak?
28. Szívesen tesz provokatív kijelentéseket is csak azért, hogy kicsit elképegye a társaságot?
29. Másokra tekintettel lennünk mindennél fontosabb, saját elveinknél is?
30. Ha fontos munkába merül, bosszantja ha közben másra is kell figyelnie?
31. Zavarja Önt, ha személyes, bizalmas közléssel, magánügyekkel keresik fel?
32. Könnyen tudja pótolni éjjel elmulasztott alvását nappal?
33. Képes nyugodtan dolgozni zajos, mozgalmas környezetben is?

34. Kedveli a gyors elhatározású embereket, még ha néha nem is nagyon megfontoltak?
35. Idegesíti, ha sürgetik a munkájában?
36. Gyakran választják Önt mások bizalmasuknak?
37. Ha készül valahova, kicsit szorong, hogy el ne késsen?
38. Mélyen megrendíti a mások szerencsétlensége?
39. Fontos Önnek, hogy egy-egy feladatra mindig elegendő idő álljon rendelkezésére?
40. Igyekszik az emberektől egy bizonyos távolságot tartani?
41. Általában gyorsan alkot másokról véleményt?
42. Ha szüksége van rá, mindig rendelkezik tartalék energiákkal?
43. Sok bizalmas barátja van?
44. Igyekszik távoltartani magát mások magánéletétől?
45. Visszataszítóbb a nyers durvaság, mint a cinikus gúnyolódás?
46. Ellenszenvesek a szabadosan, gátlástalanul viselkedő emberek, akik leplezetlenül kimutatják minden érzésüket.
47. Ha valaki nehéz helyzetben van, együttérzésből mindig igyekszik segíteni rajta?
48. El tudna látni még egy munkakört jelenlegi elfoglaltsága mellett?
49. Új feladat előtt általában nyugodt, magabiztos szokott lenni?
50. Szívesebben tölti estéit egy könyvvel vagy a hobbjával, mint társaságban?
51. Munkahelyén igyekszik saját kezdeményezéseit megvalósítani?
52. Általában könnyen hatással van az emberekre?
53. Gyakran hallja, hogy Önt nehéz megismerni, mert titkolja érzelmeit?
54. Kerülendőnek tartja a lezser, formabontó öltözködésmódot?

- 55. Inkább tartózkodó, hűvös ember, mintsem szívélyes, gyorsan barát-
kozó?
- 56. Könnyen és szívesen kerül bizalmas kapcsolatba gyermekekkel?
- 57. Olykor úgy érzi, kevesebb az ereje, energiája, mint legtöbb ismerő-
sének?
- 58. Érdeklődési köre, véleménye időről időre változik, alakul?
- 59. Inkább van együtt egy könnyelmű és felelőtlen, mintsem egy megbíz-
ható, pontos, bár fantáziátlan emberrel?
- 60. Megesik, hogy olykor engedi magát meggyőzni olyasmiről is, aminek
nem teljesen biztos a helyességében?

MOZSGAY GÉZA: BRÉK – PRÓBA

Forrás: Bánki M. Csaba és mtsai.: 80 teszt. Interpress Kiadó. Budapest. 1987. 279-285.

A próba alkalmas a személyiség irányultságának a jungi tipológia szerinti meghatározására.

Ez négyféle lehet:

1. A **befelé forduló**: komplikált egyén, gátolt reakciókkal. Ingerkerülő személyiség, tartózkodó, megfontolt, befelé élő, nem kezdeményező típus. Váratlan helyzetekben, új kapcsolatban, kockázatvállaláskor erősen szorong. Félénk ember benyomását kelti, nem szereti a változásokat, erősen monogám jellem, kitartó, hűséges. Nem eléggé vállalkozó, ragaszkodik a megszokotthoz, gyakran aggodalmas.

A befelé forduló típus szereti a problémákban való elmélyülést. Kutatja a mértékre a választ. Ezért az olyan foglalkozásokban érezheti jól magát, mint pl. a programozó, a laboratóriumi technikus, csillagász, matematikus, atomfizikus, biológus. Az introvertált személyiségnek általában a kutatói pályák, továbbá a számviteli, a könyvelői, de a könyvtárosi stb. munkakörök is ajánlottak.

2. A **kifelé forduló**: gyorsan reagáló, szereplésre vágyó, önmagát szívesen megmutató, de sérülékeny. Ingerkereső, kezdeményező, jó társas készségekkel rendelkező, közeledő, barátkozó típus. Vállalkozó kedvű,

szereti a változást, keresi a megújulási lehetőségeket. Gyorsan megszokja a meglévőt, és újat keres, ezért nem kitartó, nem hűséges. Hajlamos a felszínességre, a kapkodásra. Nem szorongó, illetve legyőzi a szorongásait. Könnyen szólal meg új helyzetekben, jó társalgó, társaságban magára vonja a figyelmet. Jó szervező, a végrehajtás, az aprólékos munka azonban nem az erőssége. Jó érzéke van az emberek meggyőzéséhez.

A kifelé forduló típus szociábilis, barátkozó, aki jól érzi magát az emberek között, s tud is rájuk hatni. Ezért az olyan foglalkozások, mint pl. a menedzser, az ügynök vagy a kereskedő, a vendéglátó- és szállodaipari szakmák ajánlottak elsősorban. Az extrovertált személyiségből jó ügyvéd, újságíró, TV- és rádió-riporter is válhat. Megfelelő tárgyi tudással és gyerekszeretettel a kifelé forduló típus jó pedagógus is lehet.

3. Az **érzelmi-indulati**: döntéseit érzelmei, indulatai alapján hozza.

Könnyen kialakulnak ellentétes érzelmi állapotai, és azok látszódnak is rajta. Konfliktusait, élethelyzeteit mindig erős érzelmi töltéssel éli át. Sérülékeny, érzékeny, sértődős. Könnyen ragadnak rá környezete érzelmi változásai. Hangulatember, vonzódik a színekhez, az ízekhez, az illatokhoz. A művészek (zene, színház, film) érzékenyen érintik, a reklámok is nagy hatással vannak rá.

Az érzelmi-indulati típus ellentmondásosabb, mint az előző kettő. Sokszor vagy befelé- vagy a kifelé forduló típussal együtt jelentkezik. Ez a típus az érzelmekkel átszőtt foglalkozásokban, szakmákban érhet el sikereket. Ezért pl. az olyan szakmák, mint a kirakatrendező, kiállítás- és vásárszervező, ruhatervező, építész, belsőépítész, asztalos, intarziakészítő, üvegműves, porcelánfestő, kerámiakészítő, növénytermesztő, erdész, virágkertész, virágkötő, állattenyésztő, állatorvos, állatkiképző ajánlottak. Az érzelmi – indulati típus vonzódik képző-zeneművészethez. Megfelelő tárgyi tudással, akarattal előadóművész, író, költő is válhat belőle.

4. A **racionális**: döntéseiben, választásaiban, józan, hidegfejű. Az érzelmek nem látszódnak rajta, „pókerarcú”, kiszámított, rideg. Hangulata kissé szürke. A logikára, az összefüggések kiszámítható láncolatára épít. Érzelmileg nem lehet hatni rá, érdekei előbbre valók. Arcjátéka szegényes, nem könnyen sértődik meg. A reklámok alig hatnak rá. Könnyen átlátja a gazdasági összefüggéseket, észérvekkel lehet vele vitatkozni.

A racionalis típus is lehet „párja” a befelé- vagy a kifelé forduló személyiségnek, jobb vezető, mint az érzelmi – indulati típus, mert kiszámítható. Ezért a vezetői, szervezői ambícióval társulva a közgazdasági, pénzügyi, gazdasági pályák ajánlottak. A racionalis típusnak javasoltak még a hivatásos katonai szakmák, őrző-védő szolgálat, rendőri, nyomozói, tűzoltói, biztonságtechnikai szakmák. A közlekedési, hírközlési, informatikai technikus, tervező stb. szakmákban is sikereket érhet el.

A teszt értékelése:

	B	R	É	K
1.	d	a	b	c
2.	c	a	b	d
3.	-	a	b	-
4.	a	-	-	b
5.	a, d	e	f	b, c
6.	c	d	b	a
7.	b	a	d	c
8.	-	a	b	-
9.	d	a	b	c
10.	a	d	b	c
11.	a	c	d	b
12.	a	d	b	c
13.	c	d	b	a
14.	c	d	b	a
15.	a	c	d	b
16.	c	b	a	d

	B	R	É	K
17.	c	a	d	b
18.	-	a	b	-
19.	a	b	d	c
20.	b	d	a	c
21.	b	a	d	c
22.	a	d	b	c
23.	-	b	a	-
24.	-	b	a	-
25.	-	b	a	-
26.	c	b	a	d
27.	-	b	a	-
28.	b	a	d	c
29.	b	-	-	a
30.	b	c	d	a
31.	b	c	d	a
32.	a	d	c	b

Lehetséges pontszámok:

25 pont: **B**efelé forduló típus

30 pont: **R**acionális típus

30 pont: **É**rzelmi – indulati típus

25 pont: **K**ifelé forduló típus

A lehetséges négy kombináció: BÉ, BR, KÉ és KR kiszámítása egyszerű: minden válasz a négy betű valamelyikéhez tartozik. Összeszámoljuk, melyiket hányszor választotta a vsz., majd elvégezzük a négy összeadást. B+É, B+R, K+É, K+R. Amelyik összeg a legnagyobb, ahhoz a típushoz tartozik a vsz.

BRÉK – PRÓBA

Válaszoljon a következő kérdésekre! Karikázza be a megfelelőnek ítélt válasz kezdőbetűjét!

Nincsenek jó vagy rossz válaszok. Az a lényeg, hogy minden válasz a saját véleményét tükrözze. A kérdések, illetve a bekarikázandó válaszok között lehetnek olyanok, amelyekkel nehezen tud azonosulni, abban az esetben azt javasoljuk, hallgasson az első benyomására és azt a választ karikázza be, amely a legjobban tükrözi az érzéseit, amelyet leginkább elfogad.

1. Mennyire képes áttekinteni jelenlegi gondjait, elvégzendő feladatait?
 - a) Jól áttekinthetőek, csak nehezek, és sok van belőlük.
 - b) Jóformán semmit sem tudok logikusan átgondolni, bár lehetne és kellene.
 - c) Ha valaki időnként mellém áll, rögtön megkönnyebbülök. De ritka az ilyen eset.
 - d) Ha elegendő ideig egyedül maradhatok, valamivel áttekinthetőbbé válnak a gondjaim.

2. Fél-e az egyedüllétől, vagy attól, hogy egyedül marad?
 - a) Nem különösebben.
 - b) Nagyon félek tőle.
 - c) Sokkal inkább félek attól, hogy másokkal kényszerűségből együtt kell lennem.
 - d) Félni éppen nem félek, de nem is nagyon keresem.

3. Jelenlegi gondjai valamilyen elvégzendő feladattal kapcsolatosak-e?
- a) Igen, és nehezen tudok nekilátni a munkának.
 - b) Nem, a gond egészen más természetű.
4. Előbb-utóbb bárkinek a társasága terhessé, idegesítővé válik-e az Ön számára?
- a) Igen.
 - b) Nem.
5. Vannak-e irigyei?
- a) Sajnos vannak.
 - b) Sajnos nincsenek.
 - c) Szerencsére vannak.
 - d) Szerencsére nincsenek.
 - e) Nem tudom, de nem is érdekel.
 - f) Nem tudom, de talán érdekelne, hogy vannak-e.
6. Mi a véleménye: Létezik-e barátság a szó igazi értelmében?
- a) Igen, feltétlenül.
 - b) Korábban még azt hittem, hogy létezik, de rá kellett jönnöm, hogy nincs.
 - c) Egyáltalán nincs.
 - d) Valaha úgy éreztem, hogy nincs, de fokozatosan rá kellett jönnöm, hogy van.

7. Szeret-e segíteni másokon?

- a) Igen, ezt örömmel teszem.
- b) Inkább nem, mert sok a hálátlan ember.
- c) Csak akkor, ha valaki veszélyben van, és fontos a segítség.
- d) Azokon segítek, akikkel bizalmas közelségben vagyok.

8. Létezik-e úgynevezett rossz előérzet?

- a) Nem, a bajok mindenféle előjel nélkül jönnek, váratlanul.
- b) Létezik, de sajnos néha igazolódik is.

9. Mi a véleménye a másoknak tett szívésségről?

- a) Adok-veszek, íratlan lekötelezettséget jelentő, üzleti viszony.
- b) Semmiféle viszonzást nem várok attól, akinek szívésséget teszek.
- c) A szívésség előleget jelent, amelyet illik, de nem kötelező viszonzni.
- d) Tégy szívésséget: magadra haragítasz egy hálátlan embert, és még irigyeid is lesznek.

10. Hogyan érzi: sok ellenszenves ember veszi-e körül?

- a) Igen.
- b) Nem vagyok ebben biztos.
- c) Nem.
- d) A legtöbb ember változik: néha jobb, néha rosszabb.

11. Mennyire érzi felelősnek magát sorsáért és jelen állapotáért?
- a) Mindennek én vagyok az oka.
 - b) Nemcsak én, mások is felelősek, de főleg a mások és az énköztem kialakult viszony.
 - c) Nem tudom, de szeretném tudni.
 - d) Nem felelős senki – sem én, sem mások.
12. Mennyire zavarja az, ha társaságban fokozottabban figyelnek Önre?
- a) Nagyon zavar.
 - b) Néha megijeszt.
 - c) Nem zavar különösképpen.
 - d) Attól függ, hogy hibát keresnek-e bennem, vagy tetszést váltottam ki.
13. Zavarja-e, ha nem figyelnek Önre, amikor valamit éppen szívesen közölné?
- a) Nagyon zavar.
 - b) Néha dühös leszek miatta.
 - c) Nem zavar, legföljebb félbeszakítom mondanivalómat.
 - d) Attól függ, hogy mit hagynak figyelmen kívül, illetve mit akartam volna mondani.
14. Fordulnak-e Önhöz tanácsért?
- a) Igen, aránylag gyakran, és ez jólesik.
 - b) Nem, szinte soha, és ez rosszulesik.

- c) Néha, amikor tanácsot kérnek tőlem, az nehéz helyzetbe hoz.
- d) Ritkán, de akkor szívesen adok.

15. Munkában elért kudarcai honnan erednek:

- a) Saját tehetetlenségemből.
- b) Mások akadályoznak.
- c) Főleg tárgyak, műszerek, eszközök okoznak gondot, amikor elromlanak.
- d) Erőmet meghaladó (vagy éppen túl kisszerű) feladatokat bízhatnak rám.

16. Tartósan megjegyzi-e sérelmeit?

- a) Igen, most is felizgatnak, ha eszembe jutnak.
- b) Nem felejték el semmilyen sértést, de nem is izgatok magamat miattuk.
- c) Igyekszem elfelejteni sérelmeimet, de nem tudok közömbösen viselkedni, ha valaki azokat az eszembe juttatja.
- d) Engem nem lehet igazán megsérteni, talán túl közömbös is vagyok.

17. Hogyan érdemes az élményeket elmondani másoknak.

- a) Lehetőleg mindig ugyanolyan módon, ugyanazokkal a szavakkal, ahogyan egyszer megfogalmaztuk.
- b) Mindig másképpen, miközben a hallgatóságot figyeljük.
- c) Az a fontos, hogy kerüljük a dicsekvést.
- d) Fel kell idézni az élmények drámaiságát.

18. Vágyik-e vissza a gondtalan gyermekkorba?

- a) Tulajdonképpen nem is volt gondtalan gyermekkorom. Ezért vagyok most ilyen helyzetben.
- b) Néha visszavágyom, mert a könnyed, fiatalos életfelfogás, a friss gondolkodás még jól jönne.

19. Milyen regényeket, novellákat, filmeket kedvel a legjobban?

- a) A kitalált történeteket.
- b) A dokumentumregényeket vagy történelmi életrajzi műveket.
- c) Olyanokat, amelyben magamra vagy környezetemre ismerek, és azonosulni tudok a szereplőkkel.
- d) Nekem legszebbek a romantikus, kalandos történetek, amelyekben sok bonyodalom után a főhős úrrá lesz a nehézségeken, és győzedelmeskedik.

20. Milyen testhelyzetben alszik a legtöbbször?

- a) Oldalt fekve.
- b) Hason fekve.
- c) Hanyatt fekve.
- d) Nekem mindegy.

21. Mikor a legjobb a szabadidős kikapcsolódás?

- a) Ha egyben hasznos is: munkával vagy tanulással is telik.
- b) Ha egyedül maradhatok, pl. TV, könyv, magnó társaságában.

- c) Ha nagy társaság vesz körül, akik között jó az összhang.
- d) Ha olyan dolgokkal foglalkozhatom, amelyek feledtetik a gondjaimat.

22. Mi szokott lenni a rossz családi légkör legfőbb oka?

- a) A gyerek agyonkényeztetése.
- b) A házastársak közötti kiegyensúlyozatlan nemi élet és/vagy a gyengédség hiánya.
- c) A gyermek(ek) elhanyagolása.
- d) A rossz anyagi helyzet.

23. Mi a véleménye az álmodozásról?

- a) Ennek segítségével lehet számba venni és mérlegelni az életmódok variációit..... hasznos.
- b) Hasznosságuk kérdéses, mert elterelik a figyelmet a megoldandó bajokról.

24. Lehetséges-e, hogy minden kárnak haszna van?

- a) Minden bizonnyal.
- b) Talán, de akkor a haszon is járhat kárral.

25. Tud-e örülni egy szép táj látványának?

- a) Igen, mindig.
- b) Nem tud felvidíteni.

26. Képes-e felidézni legszebb élményeit?

- a) Igen, teljes valóságukban, de fáj, hogy elmúltak.
- b) Igen, de csak szavakban.
- c) Nem, mert nem is voltak.
- d) Nem, pedig kellett, hogy legyenek.

27. Vonzódik-e a színes tárgyakhoz?

- a) Igen.
- b) Nem.

28. Képes volt-e már arra, hogy az Ön által utált személyben pozitív tulajdonságokat fedezzen fel?

- a) Nem.
- b) Próbáltam, de mindig csalódtam.
- c) Igen! Érdekes az ilyesmire figyelni és észrevenni.
- d) Nem, de nem is próbáltam.

29. Lehetséges-e, hogy az aggasztja Önt legjobban, ha szeretetét nem viszonzozzák?

- a) Igen.
- b) Nem.

30. Mit tenne? Ha egy igazán nagy sikert érne el?

- a) Azonnal közölném azzal, akivel érdemes.
- b) Sírnék örömömben.

- c) Innék, ennék, aludnék.
- d) Felvidítanék egy bánatos embert.

31. Elképzelhető az, hogy magányos legyen valaki egy társaságban?

- a) Nem tudom, nem hiszem.
- b) Igen, éreztem már ilyet.
- c) Nem, ez képtelen, ellentmondásos gondolat.
- d) Érdekes gondolat. Azt hiszem, az volt a bajom, hogy eddig ezt nem értettem meg.

32. Hogyan emlékezik vissza elkövetett hibáira?

- a) Ma is büntudatom van miattuk.
- b) Szerintem „mások vittek rossz utakra engem”.
- c) Próbálom elfelejteni őket, de folyton visszatérnek az emlékezetembe, ilyenkor el is keseredem egy kicsit.
- d) Nem izgatnak nagyon, de minden nehézség láttán eszembe jutnak, nehogy még egyszer elkövessem őket.

ÉNKÉP- ÉS TESTKÉP-VIZSGÁLATI KÉRDŐÍV **(Secord – Jourard)**

Forrás: Lukács Dénes – Pressing Lajos: Az énkép és az önértékelés vizsgálata

In: Pszichodiagnosztikai Vademecum I/2. Szerk: Mérei Ferenc - Szakács Ferenc TkK., Bp. 1988. 37-71.

Az énkép mint az önmagunk iránt kialakított és érzelmileg is színezett attitűd, szociális interakciók eredményeként jön létre. A kialakulás folyamata már az első életévekben megkezdődik. Elsőként megjelenő eleme a testséma, ill. a testkép. Ehhez társulnak a különböző élmények (kellemes – kellemetlen, siker – kudarc, stb.), amelyek hatására létrejön egy olyan kognitív szerkezet, amely lehetővé teszi önmagunk meghatározását.

Az énkép mérése történhet közvetett úton, így pl. önjellemzés íratásával. Ennél azonban elterjedtebb a kérdőíves módszer használata.

A Secord és Jourard (1953) által kidolgozott eljárás két részből tevődik össze: az énképpel kapcsolatos kérdések 29 szempontot ölelnek fel, míg a testkép értékelésekor a v. sz.-nek 45 különböző testrészével, élettani funkciójával való megelégedettségi fokát kell Likert – skálán megadnia 1-től 5-ig terjedő számmal.

Értékelés:

A v. sz. által adott önjellemző pontszámokat külön-külön átlagoljuk a kérdőív A és B részére vonatkozóan.

Értékelési támpont:

		átlag	szóródás
Énkép	angol	3,40	0,45
	magyar	3,07	0,48
Testkép	angol	3,44	0,37
	magyar	3,23	0,47

Szignifikáns különbségek tapasztalhatóak nemek, ill. életkor szerinti bontásban:

	Férfi	Nő
Testkép	3,31 ± 0,48	3,14 ± 0,46

	24 év alatt	24 – 36 év	36 fölött
Énkép	3,11 ± 0,49	2,84 ± 0,51	3,13 ± 0,46

Kérdőív az énkép és a testkép vizsgálatára

(Lukács Dénes, Pressing Lajos)

Az alábbiakban olyan tényezők vannak felsorolva, amelyekkel mindannyian rendelkezünk, de előfordulásukkal, minőségükkel mégsem azonos mértékben vagyunk elégedettek. Kérjük, olvassa el a felsorolást, és jelölje meg, hogy személy szerint Ön mennyire elégedett a felsorolt testi, vagy lelki adottságával: előnyösnek tartja-e a pillanatnyi formájában, vagy esetleg szívesen változtatna is a helyzeten, amennyiben ez módjában állna:

Véleménye kifejezésére a következő öt fokozatot használhatja fel:

- (1)Örülnek, ha módom nyílna egy kedvezőbb változtatásra.
- (2)Nem vagyok különösebben elégedett, de már megbarátkoztam vele.
- (3)Nincsen különösebb véleményem.
- (4)Elégedett vagyok vele.
- (5)Szerencsésnek tartom magam e tekintetben.

Kérjük, hogy véleményét oly módon jelölje, hogy a zárójelben lévő számot választásának megfelelően írja be a megfelelő tulajdonság, illetve tényező mellé.

A

1. Keresztnév _____
2. Erkölc _____
3. Az önkifejezés képessége _____
4. Ízlés az öltözködésben _____
5. Kötelességtudat _____
6. Tapasztaltság _____
7. Önismeret _____
8. Életcélok _____
9. Művészi képesség _____
10. Türelem _____
11. Hangulat _____
12. Általános tudásszint _____
13. Közkedveltség, népszerűség _____
14. Fantázia, képzelőerő _____
15. Önbizalom, magabiztosság _____
16. Mások véleménye iránti fogékonyság _____
17. Irányítási képesség _____
18. Vezetéknév _____
19. Indítékok, motívumok _____
20. Módo _____
21. Kézírás _____
22. Intelligencia-szint _____
23. Mozgásos ügyesség (tánc. v. sport) _____
24. Boldogság _____

25. Alkotóképesség, munkaképesség
26. Szerelem
27. Meggyőződés, a végzett tevékenységbe vetett hit
28. Lelkiismeret
29. Kézügyesség

B

1. Haj
2. Arcbőr
3. Étvág
4. Kezek
5. A szőrzet megoszlása a testen
6. Orr
7. Emésztés
8. Csukló
9. Derék
10. Energikusság
11. Hát
12. Füle
13. Áll
14. Edzettség
15. Boka
16. Nyak

17. A fej alakja
18. A test felépítése
19. Profil
20. Magasság
21. Életkor
22. A kéz ujjai
23. A vállak szélessége
24. Karok
25. Mellkas
26. Szemek
27. Kiválasztás
28. Csípő
29. A bőr tulajdonsága
30. Ajkak
31. Lábak
32. Fogak
33. Homlok
34. Comb
35. Alvás
36. Hang
37. Egészségi állapot
38. Szexuális aktivitás
39. Térdek
40. Testtartás
41. Arc

42. Súly	_____
43. Nemi hovatartozás	_____
44. Tarkó (a fej hátsó része)	_____
45. Törzs	_____
	_____

ROTTER: VÉLEMÉNYEK TESZT – KÜLSŐ KONTROLLS, BELSŐ KONTROLLS SZEMÉLYISÉG –

Forrás: Személyiséglélektani szöveggyűjtemény IV/3.

Összeállította: Szakács Ferenc

TkK. Bp. 1983. 720-728.

Rotter amerikai pszichológus úgy véli, az emberek a külső kontroll – belső kontroll kontinuum mentén elhelyezhetők aszerint, hogy viselkedésüket, életük alakulását úgy tekintik-e, mint ami saját ellenőrzésük, irányításuk alatt áll, vagy pedig azt tőlük független tényezőknek (szerencse, sors, véletlen, hatalom) tulajdonítják. Az előbbi felfogás az ún. belső kontrolls, az utóbbi a külső kontrolls személyekre érvényes.

A **belső kontrolls** személyek: függetlenebbek, hatékonyabbak, teljesítőképesebbek. Képesek eldönteni, hogy viselkedésük helyes-e vagy helytelen. Törekvőbbek, kitartóbbak, könnyebben ellenállnak a befolyással szemben, nagyobb hatást képesek másokra is kifejteni.

A **külső kontrolls** személyek képtelennek érzik magukat hatékony cselekvés végrehajtására, ezért szorongóbbak, gyanakvóbbak és dogmatikusabbak, vagyis merevebb, előítéletesebb gondolkodásúak. Nem érznek indítékot nehezen elérhető célok megvalósítására, tetteik megítélésében bizonytalanok, a környezet visszajelzését fokozottan igénylik.

A felnőtt változat értékelése

Külső kontrollos vélemények

1. B	6. A	11. B	16. A	21. B	26. B
2. A	7. A	12. B	17. A	22. B	27. A
3. B	8. A	13. B	18. A	23. A	28. B
4. B	9. B	14. A	19. B	24. B	29. A
5. B	10. B	15. B	20. A	25. A	

Az értelmezés iránya:

Először a 29 vélemény vonatkozásában felállítom a külső – belső-kontroll aránypárt (KK:BK). Értelemszerűen a BK mennyiségét úgy kapom meg, hogy 29-ből kivonom a KK válaszok számát.

Rotter: Vélemények (Felnőtt-változat)

Tájékoztató

Véleményeket fog olvasni arra vonatkozóan, hogy bizonyos események hogyan befolyásolnak különböző embereket. Összesen 29 esetben talál a)-val és b)-vel jelölt választási lehetőségeket. Kérjük, válasszon ki mindegyik párból egy **(és csak egy)** megállapítást, amelyről inkább **hiszi**, hogy az Ön esetében érvényes. Valóban azt válassza, amiről **azt hiszi**, hogy **igazabb, mint a másik**; és azt, amiről azt gondolja, hogy választania kellene; vagy amiről azt szeretné, ha igaz lenne. **A személyes véleményét** írja, ez az érvényes, nincs helyes, vagy helytelen választás.

Kérem, válasszon **gondosan**, de ne töltsön sok időt egyik ponttal sem. Mindegyik pontnál válasszon. Némelyik esetben feltehetőleg az lesz a benyomása, hogy mindkét megállapítást elhiszi, vagy egyiket sem. Ilyen esetben is válasszon: azt válassza, amelyikről úgy véli, hogy az Ön esetében inkább érvényes. Igyekezzék minden alkalommal függetlenül választani, vagyis ne hagyja magát befolyásolni korábbi választásaitól.

Emlékeztetőül ismételten kérjük: azt a véleményt válassza, amelyet Ön **személyesen igazabbnak vél**.

A kiválasztott vélemény betűjelét karikázza be!

Inkább azon a véleményen vagyok, hogy

1. a) A gyerekek azért keverednek bajba, mert a szülők túl gyakran büntetik őket.
b) A legtöbb gyerekkel manapság azért van baj, mert a szülei túl könnyű kézzel bánnak velük.
2. a) Életünk sok sajnálatos eseménye balszerencsénk következménye.
b) Az általunk elkövetett hibákban kereshetjük szerencsétlenségünk okát.
3. a) A háborúk egyik legfőbb oka az, hogy az emberek nem érdeklődnek eléggé a politikai kérdések iránt.
b) Mindig lesznek háborúk, függetlenül attól, hogy milyen erőfeszítéseket teszünk azok megelőzésére.
4. a) Idővel mindenki elnyeri azt a megbecsülést, amit megérdemel.
b) Hiába minden igyekezet, az egyén értéke – sajnálatos módon – gyakran észrevétlen marad.
5. a) Az a nézet, amely szerint a tanárok igazságtalanok tanítványaikkal szemben: ostobaság.
b) A legtöbb diák fel sem fogja, milyen mértékben függnek osztályzatai véletlenszerű eseményektől.

6. a) Megfelelő érvényesülési lehetőségek nélkül senkiből sem lehet hatékony vezető.
- b) Azok a tehetséges emberek, akik nincsenek vezető beosztásban, nem használták ki lehetőségeiket.
7. a) Tehetünk bármit, mindig lesznek olyan emberek, akik nem fognak kedvelni bennünket.
- b) Ha valaki nem tudja megkedveltetni magát, nem tudja hogyan kell az emberekkel bánni.
8. a) A személyiséget elsősorban örökletes tényezők határozzák meg.
- b) Élettapasztalaton múlik, milyen ember válik belőlünk.
9. a) Ha a sorsra bíztam magam, sohasem jártam olyan jól, mint amikor sikerült elhatároznom, hogy kezembe vegyem a dolgok irányítását.
- b) Gyakran úgy találom, hogy aminek meg kell történnie, be is következik.
10. a) Jól felkészült diák számára ritkán, vagy sohasem adódnak „rosszul feltett” kérdések.
- b) A vizsgakérdések gyakran annyira függetlenek a tanított anyagtól, hogy a felkészülés szinte hiábavaló.

11. a) A siker kemény munka eredménye, a szerencsének kevés, vagy semmi köze nincs hozzá.
b) A jó állás megszerzése főleg azon múlik, hogy az ember éppen jókor legyen a megfelelő helyen.
12. a) Az átlagpolgár befolyást gyakorolhat a kormány döntéseire.
b) A világ folyását néhány hatalmon levő személy irányítja a kisembereken nem sok múlik.
13. a) Amikor terveket kovácsolok, majdnem biztos vagyok afelől, hogy végre is fogom hajtani azokat.
b) Nem mindig bölcs dolog túl előre tervezni, mivel sok mindenről kiderülhet, hogy valamiképpen a jó vagy balszerencsétől függ.
14. a) Vannak teljesen mihaszna emberek.
b) Valamilyen jó tulajdonsággal minden ember rendelkezik.
15. a) Hogy elérek-e valamit, vagy sem, az nálam nagyon kevésbé vagy egyáltalán nem függ a szerencsétől.
b) Sokszor akár „fej vagy írás” alapon dönthetjük el, hogy mit tegyünk.
16. a) Az, hogy kiből lesz főnök, gyakran azon dől el, ki volt olyan szerencsés, hogy a megfelelő időben a megfelelő helyen legyen.
b) Az, hogy valaki a megfelelő helyre kerüljön képességein múlik, a szerencsének ehhez kevés, vagy semmi köze nincs.

17. a) Ami a világ dolgait illeti, legtöbbünk olyan erők áldozata, amelyeket sem megérteni, sem irányítani nem tud.
- b) Politikai és társadalmi ügyekben való aktív részvétellel az emberek irányítani tudják a világ eseményeit.
18. a) A legtöbb ember nem látja át, hogy életét milyen mértékben irányítják véletlen események.
- b) Voltaképpen nincs is olyan, hogy szerencse.
19. a) Az embernek mindig készen kellene lennie arra, hogy hibáit elismerje.
- b) Többnyire legjobban tesszük, ha hibáinkat elpalástoljuk.
20. a) Nem könnyű elismerni, hogy egy ember valójában kedvel-e bennünket vagy sem.
- b) Hogy hány barátunk van, azon múlik, milyen emberek vagyunk.
21. a) Végző soron a minket érő rosszat a jó kiegyenlíti. A legtöbb bajt a képességek hiánya, tudatlanság, lustaság, esetleg mindhárom együttese eredményezi.
- b) Igen nehéz befolyásolni a hatalmon lévő politikusok tetteit.
22. a) Megfelelő erőfeszítésekkel kiküszöbölhető a politikai korrupció.
- b) Igen nehéz befolyásolni a hatalmon levő politikusok tetteit.

23. a) Olykor nem tudom megérteni, hogy minek alapján osztályoznak a tanárok.
- b) Hogy milyen osztályzatokat kapok az attól függ, mennyire erőltetem meg magam.
24. a) A jó vezető elvárja beosztottaitól, hogy maguk ismerjék fel, mit kell tenniük.
- b) Egy jó vezető pontosan megmagyarázza mindenkinek, hogy mi a dolga.
25. a) Gyakran úgy érzem, kevés befolyást gyakorolhatok azokra az eseményekre, amelyek velem történnek.
- b) Képtelen vagyok elfogadni azt a felfogást, amely szerint az életben a véletlen vagy szerencse komoly szerepet játszik.
26. a) Az emberek azért magányosak, mert nem próbálnak meg barátságosak lenni.
- b) Nem sok értelme van annak, hogy túlzott erőfeszítéseket tegyünk a magunk megkedveltetésére, ha szeretnek, úgyis szeretnek, ha nem, nem.
27. a) Az iskolában túlzott hangsúlyt helyeznek a testnevelésre.
- b) A csoportos sportok kiválóan fejlesztik a jellemet.
28. a) Magam irányítom sorsomat.
- b) Olykor érzem, nem rajtam múlik, hogyan alakul az életem.

29. a) Legtöbbször nem tudom megérteni a politikusok tetteit.
- b) Végző soron mi vagyunk felelősek a rossz kormányzásért, mind nemzeti, mind helyi szinten.

A gyermek-változat értékelése:

A külső kontrollos befejezések a következők

1. A	6. B	11. B	16. A	21. A	26. B	31. A
2. B	7. A	12. B	17. B	22. A	27. A	32. A
3. A	8. B	13. A	18. B	23. B	28. A	33. A
4. A	9. A	14. B	19. A	24. B	29. B	34. A
5. B	10. A	15. A	20. B	25. A	30. B	

Értelmezési támpont:

Érdemesnek tűnik a külső-belső kontroll (KK:BK) arány felállítása.

Ebben értelemszerűen a BK tagot úgy kapjuk meg, hogy a KK tagot kivonjuk a 34-ből.

Rotter: Vélemények (Gyermek-változat)

Tájékoztató

Ebben a kérdőívben olyan helyzetekkel fogsz találkozni, amelyek a mindennapi életben gyakran előfordulnak. Kétféleképpen lehet befejezni mindegyik mondatot. Figyelmesen olvasd el és válaszd ki azt a befejezést (csak az egyiket a kettő közül), amelyik inkább hasonlít arra, ami veled szokott történni. Karikázd be az „a”-t vagy a „b”-t a megfelelő befejezés előtt. Mindig azt válaszd, amit valójában érzel, ami a te saját véleményed!

1. Amikor jó jegyet kapsz, ez azért van, mert
 - a) szeret a tanár
 - b) jól feleltél

2. Amikor jól sikerül a dolgozatod az iskolában, az azért van, mert
 - a) sokat tanultál
 - b) könnyű volt a feladat

3. Amikor nehezen értesz meg valamit az iskolában, akkor inkább
 - a) a tanár nem magyarázta meg elég világosan
 - b) te nem figyeltél eléggé

4. Amikor egy könyvre nem tudsz visszaemlékezni, akkor
- a) a könyv nem volt elég jó
 - b) téged nem érdekelt a történet
5. Ha a szüleid megdicsérnek az iskolai eredményeid miatt, ez azért szokott előfordulni, mert
- a) jól feleltél az iskolában
 - b) jó hangulatban vannak a szüleid
6. Ha valamelyik tárgyból jobban felelsz az iskolában, akkor
- a) jobban igyekeztél
 - b) valaki súgott neked
7. Társasjátékban, kártyában vagy sakkban azért veszítesz, mert
- a) a másik játékos jobb
 - b) te nem játszottál jól
8. Tegyük fel, valaki nem tart téged túl tehetségesnek vagy okosnak, akkor
- a) meg tudod változtatni a véleményét, ha akarod, vagy
 - b) vannak olyanok, akik akkor is azt gondolják, hogy nem vagy túl tehetséges vagy okos, ha akármit csinálsz is
9. Amikor gyorsan megoldasz egy rejtvényt, akkor legtöbbször
- a) a rejtvény nem túl nehéz
 - b) nagyon sokat gondolkodtál

10. Ha az egyik osztálytársad butának nevez, akkor szerinted inkább azért mondja, mert
- a) dühös rád
 - b) amit csináltál, valóban nem túl okos dolog volt
11. Mondjuk, hogy tanár, orvos vagy tudós akarsz lenni; jelentkezel, de nem vesznek fel az egyetemre. Ez azért lenne, mert
- a) nem elég szorgalmasan tanultál
 - b) nem segítettek neked eléggé
12. Amikor gyorsan megértesz valamit az iskolában, akkor általában
- a) nagyon figyeltél
 - b) a tanár nagyon jól magyarázta
13. Amikor azt mondja a tanár: „rendesen dolgoztál”, ezt azért mondja, mert
- a) a tanárok időnként dicsérni is szokták a gyereket
 - b) valóban jó dolgot írtál
14. Amikor nem tudod megoldani a számtanpéldát, akkor
- a) nem eleget tanultál, mielőtt nekiláttál a példának
 - b) a tanár túl nehéz példát adott fel
15. Amikor elfelejtet, amit az iskolában hallottál, akkor inkább
- a) a tanár nem magyarázott elég jól vagy
 - b) te nem próbáltál eléggé visszaemlékezni rá

16. Tegyük fel, a tanár kérdezett valamit, és te nem vagy biztos a válaszban, mégis jól sikerül a feleleted. Szerinted azért, mert
- a) a tanár nem kívánt túl pontos választ
 - b) a legjobb választ adtad, amit ki tudsz gondolni
17. Amikor egy könyvre igen jól visszaemlékszel, akkor általában
- a) érdekelt a történet
 - b) jól írták meg a könyvet
18. Amikor szüleid megszidnak, mert bután viselkedtél és nem gondolkodtál előre, akkor inkább
- a) amiatt szidnak amit csináltál, vagy
 - b) mert rossz kedvükben vannak
19. Amikor nem jól sikerül az iskolai dolgozatod, akkor
- a) nagyon nehéz volt a feladat, vagy
 - b) nem tanultál eleget
20. Amikor társasjátékban, kártyában vagy sakkban nyersz, akkor általában
- a) tényleg jól játszottál
 - b) a többiek játszottak rosszul
21. Azért tartanak téged okosnak és tehetségesnek, mert
- a) szeretnek
 - b) általában okosan viselkedsz

22. Amikor egyest kapsz, akkor általában
- a) „pikkel” rád a tanár
 - b) nem elég jól feleltél
23. Mondjuk, hogy a szokásosnál rosszabb dolgozatot írsz. Ilyenkor
- a) nem figyeltél úgy, mint máskor szoktál
 - b) valaki zavart a dolgozatírás közben
24. Ha egy osztálytársad azt mondja, hogy nagyon okos vagy, akkor az általában azért van, mert
- a) valami jó ötleted támadt
 - b) szeret téged
25. Mondjuk, hogy híres tanár, tudós vagy orvos lettél. Gondolod, hogy azért, mert
- a) sokan segítettek neked
 - b) nagyon keményen dolgoztál
26. Ha a szüleid megszidnak, mert nem elég jól tanulsz, akkor általában
- a) rosszabb jegyeket kaptál
 - b) olyan hangulatban vannak

27. Elmagyarázod az egyik barátodnak, hogyan kell játszani valamilyen játékot, de a barátod mégsem érti meg a szabályokat. Szerinted ilyenkor
- a) ő nem tudta megérteni, hogyan kell játszani vagy
 - b) te nem tudtad jól elmagyarázni
28. Amikor könnyen megoldasz egy számtanpéldát, akkor általában
- a) a tanár nagyon könnyű példát adott
 - b) nagyon jól megértetted a szabályt, mielőtt megpróbáltad volna megoldani a példát
29. Amikor jól vissza tudsz emlékezni arra, amit az iskolában hallottál, akkor inkább
- a) nagyon igyekeztél visszaemlékezni (jól megjegyezted, amit mondtak)
 - b) a tanár jól magyarázta
30. Azért nem tudsz megoldani általában egy rejtvényt, mert
- a) nem vagy túl jó rejtvényfejtő
 - b) nem elég jól fogalmazták meg a feladatot
31. Amikor a szüleid okosnak és tehetségesnek mondanak, ez
- a) a jókedvük miatt vagy
 - b) amit csináltál, amiatt van

32. Elmagyarázod a barátodnak, hogyan kell játszani valamilyen játékot, és a barátod nagyon hamar megérti a szabályt. Szerinted azért, mert
- a) jól magyaráztad
 - b) könnyen megérti a dolgokat a barátod
33. A tanár kérdez valamit, és te nem vagy biztos a válaszban;
- a) a tanár pontosabb választ kíván, mint szokott (jobban „szőrözött”)
 - b) elhamarkodottan válaszoltál
34. Amikor a tanár azt mondja neked „jobban igyekezz”, azért mondja, mert
- a) ilyeneket kell mondani a gyerekeknek, hogy jobban tanuljanak
 - b) nem volt olyan jó a feleleted, mint szokott lenni.

SIKERKERESÉS – KUDARCKERÜLÉS

Forrás: Mohás Livia: Ki tudja, mi a siker?

Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest 1986.

Atkinson amerikai pszichológus szerint a teljesítménymotiváció sajátos módon jellemezheti az egyént.

Atkinson abból a tényből indul ki elmélete megalkotásánál, hogy a feladathelyzetben mindig kettős, egymással ellentétes motívum készítés jelenik meg: a cél elérésére és a kudarc elkerülésére irányuló készítés.

A **sikerorientált személy** jellemzője, hogy önmagáról az eredményes feladat megoldás képességét feltételezve, a siker eredményes elérésére törekszik. Feladathelyzetben fellépő szorongása úgynevezett **facilitáló**, a teljesítményt növelő, segítő szorongás. Ez a nehéznek tartott helyzetekre vonatkozó tétel, mivel a könnyűnek tartott feladat helyzetben a sikerorientáltak gyengébben teljesítenek. A sikerorientált személy reálisan képes felmérni lehetőségeit, igénytámasztása emelkedő tendenciát mutat. Szereti a megméretetést, az új izgalmas feladatokat.

A **kudarckerülő személy** feladathelyzetekben a sikertelenséget, a kudarc lehetőségét helyezi előtérbe. Az önmagával szemben támasztott mércét vagy túl alacsonyra helyezi vagy túl magasra, képtelen pontosan értékelni képességeit. A feladathelyzetben átélt szorongása úgynevezett **debilizáló**, azaz teljesítménycsökkentő szorongás, aminek következtében többnyire képességei alatt teljesít. Nehéznek tartott feladat helyzetben a kudarcorientáltak nagyobb kitartást mutatnak.

SIKERKERESÉS – KUDARCKERÜLÉS

A következő listán lévő kijelentések megítélése során a tanulók maguk is meghatározhatják, hogy melyik viselkedésmódot részesítik előnyben a másikkal szemben.

A meghatározás két részből áll. Az első olvasatban a feladat annak a megállapítása, hogy illik-e ránk egy-egy kijelentés akkor, amikor kedvelt tantárgyunkat tanuljuk, vagy valamilyen kedvelt munkát végzünk. Ha igen, akkor a kijelentés sorszáma elé egy „i” betűt kell írni, ha nem, akkor 0-t.

A második olvasatban ugyanilyen módon jelöljük válaszainkat arra az esetre nézve, amikor a legkevésbé szeretett tantárgyat tanuljuk, vagy valamilyen nem kedvelt, de kötelező munkát végzünk.

Kódolási kulcs: A 22 kijelentés fele sikerkereső, a másik fele kudarckerülő vonásokra utal.

Sikerkereső: 3., 4., 5., 6., 10., 11., 12., 13., 14., 16., 18.,

Kudarckerülő: 1., 2., 7., 8., 9., 15., 17., 20., 21., 22.

Értékelés: Számoljuk össze, hány „i” van a sikerkereső kijelentések mellett!

1. Az első olvasatban ha kilenc vagy kilencnél több az „i” betűk száma, akkor a kedvelt tevékenységnél a sikernek előlegezett öröm az iránytűnk.
2. A második olvasatban ha hét vagy hétnél több az „i” betűk száma, akkor a nem kedvelt tevékenységnél is a sikernek előlegezett öröm jellemzi a viselkedésünket.

Hogyan viselkedem?

1. Ha kudarc ér ezzel a tevékenységgemmel kapcsolatban, akkor egészen elmegy tőle a kedvem.
2. Ha kudarc ér ezzel a tevékenységgemmel kapcsolatban, akkor úgy elmegy tőle a kedvem, hogy szinte örökre feladnám a vele való foglalkozást.
3. Általában kitartóan csinálom, s ha úgy látom jónak, akkor taktikát, módszert változtatok.
4. Talán azt nem szeretem benne, hogy közben nem használhatom igazán az ügyességemet, az eszemet, az erőmet.
5. Azonnal belekezek.
6. Tartok a sikertelenségtől, ezért alaposan felkészülök, és nagyon figyelek.
7. Olykor kitartó vagyok, és taktikát vagy módszert változtatni nem szoktam.
8. Könnyen félbehagyom, és elfelejtkezem róla.
9. Hamar letörök.
10. Szeretek közben új fogásokat (új megoldási módokat, új dolgokat) kitálni.
11. Ha lehet, szívesen versenyzek ebben mással.
12. Nem szívesen versenyzek, mert arra figyelek, amit csinállok, és nem igazán érdekel ilyenkor a versenyzés.
13. Könnyen félbehagyom, de visszatérek rá, és előbb-utóbb befejezem.
14. Ha valami nem sikerül, akkor addig ügyködöm, töprengek, amíg rá nem jövök, hogy hol rontottam el.

15. Addig nem szoktam belekezdeni, amíg valaki nem biztat vagy nem noszogtat.
16. Inkább akkor szeretem csinálni, ha elsősorban rajtam múlik, hogy mi lesz belőle.
17. Nem szívesen versenyzek közben másokkal, mert félek a vereségtől.
18. Azt szeretem benne, hogy használhatom közben az eszemet, az erőmet, az ügyességemet.
19. Nem szoktam új dolgokat (új fogást, új módszert) kitalálni.
20. Ha közben valami nem sikerül, akkor nem szoktam töprengeni azon, hogy vajon hol rontottam el, hanem még nehezebb feladatba kezdek.
21. Tartok a sikertelenségtől, ezért igyekszem rá sem gondolni, amíg rá nem ég a körmömre a munka.
22. Akkor szeretem inkább csinálni, ha a végeredmény előre tudható.

A GORDON – FÉLE **INTERPERSZONÁLIS ÉRTÉKEK FELMÉRÉSE**

Forrás: A Gordon-féle interperszonális értékek felmérése. Tesztfüzet.

Munkalélektani Koordináló Tanács Módszertani Sorozata.

Gordon szerint az emberi személyiség alapvetően három módon írható le:

- amit adott helyzetben tesz, vagyis jellemző vonások révén a viselkedése tipizálható,
- alapvető motivációs karakterisztikái révén, és a
- személy értékrendszere alapján.

A teszt tehát az ember viselkedését jelentős mértékben meghatározó értékrendszerére épül. Közvetlen döntését, életcélját tudatosan vagy tudat alatt értékrendszere befolyásolja. Önmegvalósítása nagyrészt attól függ, hogy az értékrendszere milyen mértékben juthat kifejezésre a mindennapi életben. Ha egy személynél kifejezett inkompatibilis értékek vannak jelen, vagy esetleg konfliktusa keletkezik más személy értékeivel, az jelentős mértékben befolyásolhatja személyes hatékonyságát, beállítottságát, egész életvitelét.

A teszttel hatféle személyes, az emberek egymás közötti kapcsolataira vonatkozó értéket, az adott jellemző iránti igényt mérhetünk:

- támogatás,
- alkalmazkodás,
- elismertség,
- függetlenség,

- jóindulat mások iránt,
- vezetési hajlam.

Az egyes értékek alatt a szerző a következőket érti:

- (S) **támogatás** – más személyektől megértést, bátorítást vár, azt, hogy szívélyesek, belátók legyenek irányában. (Hiányzik nála az erélyesség, önalávető.)
- (C) **alkalmazkodás** – követi a társadalmi normákat, szabályokat. Azt teszi, amit környezete elvár és elfogad, megfelelőnek tart. (Gondos, felelősségteljes.)
- (R) **elismertség** – fontosnak tartja, hogy a figyelmet önmagára vonja, környezete felnézzen rá, fontos embernek minősítsék, kedvező benyomásokat keltsen másokban. (Gondos, barátságos.)
- (I) **függetlenség** – törekszik arra, hogy a dolgokat saját módján intézze. Jogosultnak érzi magát arra, hogy szabadon döntsön. (Nehézzen barátkozó.)
- (B) **jóindulat** – a bajban lévőket segíti, különböző ügyeket intéz mások számára. (Elnéző és megértő.)
- (L) **vezetés** – vezető szerepre törekszik, igyekszik tekintéllyel és hatáskörrel rendelkezni. A hatalmi helyzetet előnyben részesíti. (Eredeti módon gondolkodik, energikus, bízik önmagában, önző.)

A teszt javasolt felhasználási területei:

- **Kiválasztás:** a tesztet más módszerek, eljárások mellett, illetve után célszerű alkalmazni. A tesztfelvétel idejének rövide, függetlensége más tesztekhez számos munkakörnél jelezheti a bevalás mértékét, különös tekintettel a munkacsoportba való beilleszkedésre. (Speciális munkaköröknél támpontot nyújthat a pszichés inkompatibilitás eseteire is.)
- **Tanácsadás:** pályaválasztási tanácsadás esetén egyéb vizsgálatok mellett használható a munkakör, szakma, illetve hivatás és az egyén értékrendszere és életpályája közötti megfelelés szempontjából.

Tekintettel arra, hogy a teszt sem klinikai, sem pedig pejoratív megállapításokat nem tartalmaz, az egyéb tanácsadás esetén bizonyos fajta „jégtörőként” használható fel, amikor is egyes értékek megvitatása lehetővé teszi és megkönnyíti a mélyebb analízisek megalapozását.

- **Tantermi szemléltetés:** a teszt sikeresen használható olyan témák, tantárgyak oktatásánál mint például: a személyiség, az egyéni különbségek, mérés-technika és a kényszerkiválasztásos módszer. A teszt nem idéz elő ellenállást, szorongást a v. sz.-eknél.
- **Kutatás:** a teszt-kutatások különféle típusaiban igen jól használható. Összefüggés tapasztalható – az egyén értékrendszere és a munkával való elégedettsége – a csoport értékrendszere és annak hatékonysága – az egyén értékrendszere és beállítódása stb. között.

A tesztfelvétel körülményei:

A tesztvizsgálat egyénileg és csoportosan is lebonyolítható. Csoportos felvétel esetén tanácsos a vizsgálat vezetőjének meggyőződni arról, hogy mindenki megértette-e a feladatot.

Időhatár nincs. Mindenkit hagyni kell, hogy nyugodtan végezze a teszt kitöltését. Az a tapasztalat, hogy a vsz.-ek többsége 10-15 perc alatt megoldja a feladatot.

A vizsgálat kiértékelése:

A teszt a kényszerválasztásos technikán alapszik. Harminc sorozatból áll. Egy-egy sorozat három megállapítást, vagy úgynevezett triászt tartalmaz. A vizsgált személyeknek ki kell választani egy-egy triáson belül, hogy melyik megállapítást tartja a legfontosabbnak, a másik két megállapítás közül pedig azt, amely számára a legkevésbé fontos. Mindegyik triáson belül három különböző értékdimenzióval találkozunk. A vizsgált személy ezáltal triáson belül rangsorol.

Amit a vsz. a „legfontosabb” jelöléssel lát el, az az állítás, illetve érték 2 pont súlyozást kap, amit jelölés nélkül hagy, arra 1 pontot adunk. A legkevésbé fontos megjelölés nem kap pontot.

Ha a válaszok súlyozott pontozását befejeztük, ellenőrzésképpen adjuk össze a hat faktor eredményeit. Ha a vsz. a tesztfüzetet pontosan töltötte ki – és ha pontosan súlyoztunk – a végösszeg 90 lesz.

Abban az esetben, ha a végösszeg 85 és 95 közé esik, az azt jelzi, hogy a vizsgált személy legfeljebb 2 triászt jelölt rosszul, vagy hagyott ki. Ez a hiba még a tűrési tartományon belül van, ami azt jelenti, hogy a tesztfüzetet helyesen töltötte ki és az eredmények felhasználhatók.

Az eredmények értelmezése:

A tartományok azonos standard értékelési nagyságrendje öt fokozatra osztható, hogy a százalékos értelmezés egyszerűbbé váljék.

A kategória intervallumok a következők lehetnek:

- 94-99 %-ig igen magas,
- 70-93 %-ig magas,
- 32-69 %-ig átlagos,
- 8-31 %-ig alacsony,
- 1-7 %-ig igen alacsony.

A 31-től 70 %-ig vízszintes vonal jelzi, hogy a v. sz. minősítése átlag feletti vagy átlag alatti tartományba sorolható.

A teszt triászainak kódja

A tri- ász száma	A faktor rövidítése	A faktor neve	A tri- ász száma	A faktor rövidítése	A faktor neve
1.	(I) (S) (B)	Függetlenség Támogatás Jóindulat	9.	(C) (L) (S)	Alkalmazkodás Vezetés Támogatás
2.	(I) (C) (R)	Függetlenség Alkalmazkodás Elismertség	10.	(B) (S) (R)	Jóindulat Támogatás Elismertség
3.	(L) (B) (C)	Vezetés Jóindulat Alkalmazkodás	11.	(L) (C) (S)	Vezetés Alkalmazkodás Támogatás
4.	(R) (I) (S)	Elismertség Függetlenség Támogatás	12.	(I) (C) (S)	Függetlenség Alkalmazkodás Támogatás
5.	(C) (S) (L)	Alkalmazkodás Támogatás Vezetés	13.	(L) (R) (I)	Vezetés Elismertség Függetlenség
6.	(I) (L) (B)	Függetlenség Vezetés Jóindulat	14.	(S) (L) (B)	Támogatás Vezetés Jóindulat
7.	(R) (C) (L)	Elismertség Alkalmazkodás Vezetés	15.	(I) (B) (R)	Függetlenség Jóindulat Elismertség
8.	(R) (B) (I)	Elismertség Jóindulat Függetlenség	16.	(L) (S) (C)	Vezetés Támogatás Alkalmazkodás

17.	(R) (I) (B)	Elismertség Függetlenség Jóindulat	24.	(R) (B) (L)	Elismertség Jóindulat Vezetés
18.	(S) (C) (B)	Támogatás Alkalmazkodás Jóindulat	25.	(B) (I) (S)	Jóindulat Függetlenség Támogatás
19.	(I) (L) (C)	Függetlenség Vezetés Alkalmazkodás	26.	(L) (R) (I)	Vezetés Elismertség Függetlenség
20.	(S) (L) (B)	Támogatás Vezetés Jóindulat	27.	(R) (C) (B)	Elismertség Alkalmazkodás Jóindulat
21.	(I) (B) (C)	Függetlenség Jóindulat Alkalmazkodás	28.	(R) (I) (L)	Elismertség Függetlenség Vezetés
22.	(S) (L) (C)	Támogatás Vezetés Alkalmazkodás	29.	(C) (B) (S)	Alkalmazkodás Jóindulat Támogatás
23.	(L) (I) (S)	Vezetés Függetlenség Támogatás	30.	(R) (C) (I)	Elismertség Alkalmazkodás Függetlenség

Amerikai standardok
Férfiak, N = 1075

Pontszám	Százalékos eredmény						Pontszám
	S	C	R	I	B	L	
32				99		99	32
31				97		98	31
30				94	99	97	30
29				90	98	95	29
28	99	99		86	97	92	28
27	98	98		82	96	89	27
26	97	97		78	95	85	26
25	95	96	99	74	94	81	25
24	93	94	98	70	92	77	24
23	90	92	97	65	89	73	23
22	87	90	96	60	86	68	22
21	83	87	94	55	82	63	21
20	79	84	91	50	78	59	20
19	74	81	87	45	74	55	19
18	68	78	83	40	70	50	18
17	62	74	78	35	65	45	17
16	55	70	72	31	60	40	16
15	48	66	65	27	55	35	15
14	40	61	58	23	50	31	14
13	33	56	51	19	44	27	13
12	27	50	44	15	39	23	12
11	22	44	37	12	34	20	11
10	18	38	30	10	28	17	10
9	14	32	24	8	23	14	9
8	10	26	18	6	19	11	8
7	7	22	15	5	15	8	7
6	4	16	9	4	11	6	6
5	2	12	6	3	8	4	5
4	1	8	4	2	5	3	4
3		5	2	1	3	2	3
2		2	1		1	1	2
1		1					1
0							0

Amerikai standardok
Nők, N = 746

Pontszám	Százalékos eredmény						Pontszám
	S	C	R	I	B	L	
32				99			32
31				98			31
30				97	99		30
29	99			96	98	99	29
28	98	99		94	96	98	28
27	97	98		92	94	98	27
26	95	97		90	90	97	26
25	92	96	99	87	86	96	25
24	88	94	98	84	80	95	24
23	82	91	98	81	74	93	23
22	75	87	97	78	68	91	22
21	68	83	95	74	61	89	21
20	61	79	93	70	54	87	20
19	53	74	90	65	48	84	19
18	45	68	85	60	42	81	18
17	37	62	80	55	36	78	17
16	30	56	74	50	31	74	16
15	24	51	68	44	26	70	15
14	19	46	61	38	21	66	14
13	14	40	54	32	17	61	13
12	10	35	46	26	13	55	12
11	7	29	38	21	10	48	11
10	5	24	31	16	7	42	10
9	4	19	24	12	5	36	9
8	3	14	18	8	3	30	8
7	2	11	13	5	2	24	7
6	1	8	9	3	2	18	6
5		6	6	2	1	13	5
4		4	4	1		9	4
3		3	2			6	3
2		2	1			3	2
1		1				1	1
0							0

A GORDON–FÉLE INTERPERSZONÁLIS ÉRTÉKEK FELMÉRÉSE

A következő oldalakon olyan megállapításokat talál, amelyeket az emberek az életben fontosnak tartanak. A megállapításokat hármásával csoportosítottuk.

Kérjük, hogy minden kérdéscsoportnál jelölje meg x-szel azt a megállapítást, amely Ön szerint a legfontosabb, majd a fennmaradó kettő közül döntse el, hogy melyiket tarja a legkevésbé fontosnak.

Így minden egyes csoportban lesz egy megállapítás, amely a „**Legfontosabb**” rovatban és egy megállapítás, amely a „**Legkevésbé fontos**” rovatban kap jelölést, egy megállapítás pedig jelölés nélkül marad.

Lehetséges, hogy némely esetben nehéz eldöntenie, melyik megállapítás jelölje meg, mert Ön valamennyit fontosnak tartja. Kérjük, hogy ilyen esetben is válasszon a legjobb tudása szerint. Ne hagyjon ki egyetlen kérdéscsoportot sem.

Kérjük, kezdje meg a válaszadást.

Név:..... Dátum:.....

Értékelés összesítő

	LF	KF	Σ	Pont
S				
C				
R				
I				
B				
L				
Σ				

Válaszait az A oszlopban jelölje!

		A		
		Legfontosabb	Legkevésbé fontos	
1.	Saját elhatározásom szerint cselekedhessem	☐	☐	1.
	Mások értsenek egyet velem	☐	☐	
	A bajban lévőkkel közösséget vállaljak	☐	☐	
2.	Olyan helyzetbe kerüljek, hogy ne kelljen utasításokat követnem	☐	☐	2.
	Szigorúan betartsam a szabályokat és előírásokat	☐	☐	
	Az emberek figyeljenek fel arra, amit csinálok	☐	☐	
3.	Jelentős állást töltssek be	☐	☐	3.
	Figyelmesen bánjak az emberekkel	☐	☐	
	A viselkedésben kövessem az együttélés szabályait	☐	☐	
4.	Az emberek fontos személyiségnek tartsanak	☐	☐	4.
	Legyen teljes a személyi szabadságom	☐	☐	
	Tudjam, hogy az emberek mellettem állnak	☐	☐	
5.	Kövessem a társadalmi normákat	☐	☐	5.
	Érezzem, hogy az emberek törődnek velem	☐	☐	
	Vezető szerepet vállaljak a csoportom döntéseiben	☐	☐	
6.	Ízlésem, kedvem szerint éljek	☐	☐	6.
	Fontos tervek megvalósításában vegyek részt	☐	☐	
	Mások javáért dolgozzam	☐	☐	
7.	Ismert emberekkel barátkozzam	☐	☐	7.
	Kizárólag feladatom pontos végrehajtásával törődjem	☐	☐	
	Nagy befolyással rendelkezsem	☐	☐	

8.	Sok ember ismerjen	☐	☐	8.
	Megtegyem másokért, amit tudok	☐	☐	
	Önállóan, utasítás nélkül dolgozzam	☐	☐	
9.	A vezetés előírásait kövessem	☐	☐	9.
	Tekintélyes beosztásban legyek	☐	☐	
	Környezetem bátorítson, ösztönözzön	☐	☐	
10.	Támogassam a magányos embereket	☐	☐	10.
	Legyenek emberek, akikre számíthatok	☐	☐	
	Fontos emberek ismerjenek	☐	☐	
11.	Fontos feladattal bízzanak meg	☐	☐	11.
	Megtanuljak alkalmazkodni a szabályokhoz	☐	☐	
	Érezzem, hogy környezetem megbecsül	☐	☐	
12.	Elképzelésem szerint éljek	☐	☐	12.
	Teljesítsem a kötelességemet	☐	☐	
	Megértsenek az emberek	☐	☐	
13.	Vezető legyek a csoportomban	☐	☐	13.
	Nagyrabecsüljék eredményeimet	☐	☐	
	Független legyek a munkámban	☐	☐	
14.	Az emberek tisztelettel, figyelmesen bánjanak velem	☐	☐	14.
	Legyenek beosztottaim, akiket irányítok	☐	☐	
	Mások javára is tevékenykedhessem	☐	☐	
15.	Képes legyek magam irányítani az életemet	☐	☐	15.
	Segítsek a rászorulókon	☐	☐	
	Az emberek jó véleménynel legyenek rólam	☐	☐	

Válaszait a B oszlopban jelölje!

	B		
	Legfontosabb	Legkevésbé fontos	
16. Befolyásos ember legyenek	☐	☐	16.
Előzékenyen bánjanak velem	☐	☐	
Sohase feledkezzek meg az erkölcs követelményeiről	☐	☐	
17. Dicsérjenek	☐	☐	17.
Megszabaduljak a szigorú kööttségektől	☐	☐	
A közösség javáért dolgozzam	☐	☐	
18. Az emberek ragaszkodjanak hozzám	☐	☐	18.
A megszokott, elfogadott módon cselekedjek	☐	☐	
Szívességet tegyek másoknak	☐	☐	
19. Azt teghessem, amit akarok	☐	☐	19.
Vezetőnek tekintsenek	☐	☐	
Tisztességesen viselkedjem	☐	☐	
20. Támogassák, helyeseljék cselekedeteimet	☐	☐	20.
Csoportomban én hozzam a döntéseket	☐	☐	
Javaimat másokkal megosszam	☐	☐	

21. Ne korlátozzanak mozgási szabadságomban	☐	☐	21.
Segítsek a rászorulókon	☐	☐	
Tiszteletet mutassak feletteseim iránt	☐	☐	
22. Tisztelettel bánjanak velem az emberek	☐	☐	22.
Felelős beosztásban legyek	☐	☐	
A szokások tiszteletben tartásával cselekedjek	☐	☐	
23. Bízzák rám egy csoport vezetését	☐	☐	23.
Mindenben magam döntsek	☐	☐	
Bátorítsanak	☐	☐	
24. Tisztelettel nézzenek rám	☐	☐	24.
Könnyen kössek barátságot	☐	☐	
Mások munkáját irányítsam	☐	☐	
25. Nagyvonalú, bőkezű legyek az emberekkel	☐	☐	25.
A magam ura legyek	☐	☐	
Legyenek megértő barátaim	☐	☐	
26. Vezetéssel bízzanak meg	☐	☐	26.
Fontos emberként kezeljenek	☐	☐	
Kedvemre való legyen a környezetem	☐	☐	
27. Érdeklődjenek irántam az emberek	☐	☐	27.
Példás életet éljek	☐	☐	
Törődjek a bajbajutottakkal	☐	☐	

28. Legyek népszerű	☐	☐	28.
Kötetlenül élhessek	☐	☐	
Vezessek másokat	☐	☐	
29. Mindig erkölcsösen cselekedjem	☐	☐	29.
Lemondás árán is segítsék másoknak	☐	☐	
Legyenek emberek, akik segítenek nekem	☐	☐	
30. Nagyrabecsüljenek	☐	☐	30.
Mindig az elfogadott módon cselekedjek	☐	☐	
Megszabaduljak a dologi kötöttségektől	☐	☐	

A SUPER-FÉLE MUNKA – ÉRTÉK KÉRDŐÍV

*Forrás: Munkalélektani Koordináló Tanács Módszertani Sorozata. 14. sz. kötet
Munkaügyi Kutatóintézet, Bp. 1987.*

A személyiség értékválasztásainak feltárása hozzásegít az emberek életvezetésének, életcéljainak differenciálásához. Az életút jelentős hányadát képező munkafeladatok vállalását, elutasítását, illetve a munkavégzéshez kapcsolódó szubjektív elégedettséget nagymértékben meghatározza a személyiség munkához kapcsolódó értékorientációja. Az értékek szerkezetének feltárása komplex eszközrendszer igényel, de meghatározott érték-körök közötti választás kérdőíves módszerrel is történhet. Ez utóbbi esetben a kapott eredményt nagymértékben meghatározza a választásra felkínált értékek tartománya, a választható érték-körök differenciáltsága. A munkához kapcsolódó értékek köre természetesen meghatározott attól a társadalmi és pszichológiai közegtől (valamint koncepciótól), amelyben a kérdőív készült. A Super-féle „Munka-érték kérdőív” a 60-as évek amerikai pszichológiai irányzatai közül, a személyiségközpontú pályalélektani szemléletmódot tükrözi. Ebben a megközelítésben a személyiség munkában való önmegvalósítási lehetősége hangsúlyozottabb szerepet kapott. A módszer is magán viseli e szemléletmód néhány jellegzetességét.

A módszer – szándéka szerint – olyan értékek közötti választást tesz lehetővé a vizsgált személy számára, amely a munka konkrét megjelenési formájától független. A személyiség számára többféle önkibontakozási lehetőséget kínál a munkában, amelyeket érték-ként kezelhet és ezekhez való viszonyát nyilvánítja ki választásai révén.

A választások alapján kialakult értékpreferencia, illetve az értékrangsor értelmezhető, ez adja a módszer produkciófelületét.

A SUPER-FÉLE „MUNKA – ÉRTÉK KÉRDŐÍV” FELÉPÍTÉSE

Super 1952 és 1969 között dolgozta ki a kérdőívét. Végleges formájában 15 értékcsoporthat különített el, elsősorban annak megismerése céljából, hogy az egyén milyen értékek mentén elégedettebb, sikeresebb munkájában. Az eredeti munkával kapcsolatos értékek az alábbiak voltak:

- szellemi ösztönzés,
- munkateljesítmény,
- önérvényesítés,
- anyagi ellenszolgáltatás,
- altruizmus,
- kreativitás,
- társas kapcsolatok,
- munkához kapcsolódó biztonság,
- presztizs,
- irányítás (vezetés),
- változatosság,
- esztétikum,
- függetlenség,
- hierarchia,
- fizikai környezet.

(A kérdőív hazai kipróbálása a Csepeli – Somlai-féle 1977-es kutatásban történt meg először a felsőoktatás területén.)

Super gondolkodásmódjára jellemző, hogy a munkához való viszonyt tágabb összefüggésrendszerben értelmezi. A szociokulturális és szociál-

pszichológiai tényezőkkel együtt kezeli a társadalmi gazdasági meghatározottságából eredő hatásrendszert. Ezek változását folyamatosnak fogja fel, így természetesnek tűnik számára, hogy a munkához kapcsolódó értékek mint összekötő kapocs szerepelhetnek a társadalmi-gazdasági kategóriák, a szociológiai kategóriák és a pszichológiai determinánsok között. Super pályalélektani elmélete a folyamatosság elvén túl a változás elvét is hangsúlyozza, valamint a belső lehetőségek, a személyiség lehetőségeinek meghatározottságán túl nagymértékben fordul figyelme a társadalmi-gazdasági összefüggések felé. Ez a pályalélektani elmélet megfelel az értékek kettős természetéből következő értelmezési módnak, vagyis az objektív és szubjektív tényezők összekapcsolódásának az értékválasztásban. Super számára a pályaválasztási, tanácsadói munkában a munka, mint a személyiség önmegvalósítási lehetősége szerepel, az aktuálisan választott munkával való elégedettségben a szerző a személyiség kibontakozási lehetőségét látja.

Az értékdimenziók értelmezése:

Szellemi ösztönzés: (1, 23, 38)

Ez az érték az olyan munkához kapcsolódik, amelynek feladataiban „szellemi kihívás” jelentkezik a munkavégző számára. Ez az érték fontosnak véli a független gondolkodást és annak megismerését, hogy a jelenségek hogyan és miért alakulnak az adott módon. Az intellektuális ösztönzés az emberek absztrakt típusú szakmai feladatok iránti igényében, valamint az intellektuális képességek felhasználásának igényében jelentkezik.

Munkateljesítmény: (13, 17, 44)

Ez az érték az olyan munkához kapcsolódik, amely a teljesítés élményét lehetővé teszi. Az érték tartalmazza a látható, kézzelfogható eredményeket a munkában, és akik ezt az értéket magasabban preferálják, azoknak a munkához való viszonyában a feladatra-orientáltság jelentkezik és a feladatok befejezésére, teljesítményre törekvők.

Önérvényesítés: (10, 26, 35)

Ez az érték az olyan munkához kapcsolódik, amely lehetővé teszi, hogy az egyén elképzelése szerint válasszon életformát, életmódot. Super véleménye szerint az életmód mint érték, fiatalabb életkorban még nem fejlődik ki az emberekben. Az önérvényesítés jobban kapcsolódik az elképzelt, vagy vállalt szerepekhez, mint a személyiségre jellemző érdeklődéshez, vagy képességhez.

Anyagi ellenszolgáltatás: (3, 22, 39)

Ez az érték az olyan munkához kapcsolódik, amely jól fizet és lehetőséget ad az egyén számára fontos dolgok, tárgyak megszerzésére. Ezt az érték kategóriát anyagi értéknek is szokták nevezni. Az anyagi ellenszolgáltatás a megélhetéssel és ezen keresztül az általános jövedelemmel függ össze. Ennek két értelmezési lehetősége van, egyrészt az, hogy az általános jövedelem meghatározza a személy munkával biztosított életszínvonalát, másrészt összehasonlítást jelent a hasonló korú, képzettségű, nemű, illetve foglalkozású személyekkel.

Altruizmus: (2, 30, 31)

Ez az érték az olyan munkához kapcsolódik, amely lehetővé teszi mások boldogulásának előmozdítását. Az altruizmusban mint értékben, a szociális segítőkészség jelenik meg. Itt olyan munkafeladatokról van szó, ahol a cél mások tevékenységébe, életmenetébe bekapcsolódni, másoknak segítséget nyújtani.

Kreativitás: (15, 16, 45)

Ez az érték az olyan munkához kapcsolódik, amely lehetőséget nyújt új dolgok, új termékek bevezetésére, vagy új elméletek kidolgozására. Ez az értékkör, a munkavégző számára új, más (szubjektíve jobbnak ítélt) megoldási módok preferálását emeli ki.

Társas kapcsolatok: (8, 27, 34)

Ez az érték az olyan munkához kapcsolódik, ahol a feladatok lehetőséget teremtenek arra, hogy a munkatársakkal jó kapcsolat legyen kialakítható. Azok számára, akiknél ez az érték magas pontszámot kap, fontosabb a munka társas természete, jellege, mint magának a munkának a jellege.

Presztizs: (6, 28, 33)

Ez az érték az olyan munkához kapcsolódik, amely rangot jelent és tiszteletet ébreszt mások szemében. Super szerint ez a dimenzió inkább a mások általi tisztelet igényét fejezi ki, mint a hatalom iránti vágyat. Ennek ellenére meg kell jegyezni, hogy a presztizs sok esetben nem választható el a beosztástól, illetve a státusztól. (Amely esetleg együtt járhat a hatalommal is.)

Irányítás, vezetés: (14, 24, 37)

Ez az érték az olyan munkához kapcsolódik, amely lehetővé teszi a mások által végzett munka megszervezését, és a munkafeltételek megteremtését is magában foglalja. Az érték tartalma kevésbé vonatkozik kisközösségek személyközi kapcsolataiban való vezetésre, inkább a feladat, feltétel és az ember viszonyában realizálódik.

Változatosság: (4, 29, 32)

Ez az érték az olyan munkához kapcsolódik, amely lehetőséget ad a munkaörömről, szemben a feladatra orientáltsággal. A változatosság szorosabban összefügg az életkorral, a fiatalabbak számára ez fontosabb érték. De függ attól a szubkultúrától is, amelyben a vizsgált személy él. A munkatevékenység típusai közötti differenciálás igényét is jelzi.

Esztétikum: (7, 20, 41)

Ez az érték az olyan munkához kapcsolódik, amely lehetőséget ad szép dolgok, tárgyak elkészítéséhez és hozzásegít a világ szebbé tételéhez. Az esztétikum értékdimenzió mind a munkavégzés tárgyi eredményességére, mind a társadalom szellemi aspektusaira vonatkozik.

Függetlenség: (5, 21, 40)

Ez az érték az olyan munkához kapcsolódik, amely lehetővé teszi, hogy az egyén saját módszere szerint dolgozzon. Magába foglalja az autonómiát, az önálló magatartást, a cselekvés és az aktivitás ellenőrzési fokát. De beletartozik a személynek az az igénye is, hogy olyan gyorsan vagy olyan lassan dolgozzon, ahogyan akar. Lényeges itt kiemelni, hogy a függet-

lenség mindig relatív, a társadalmi trend inkább az alacsonyabb pontérték felé halad, a szubjektív élmény a magasabb pontértéket célozza meg.

Hierarchia: (11, 18, 43)

Ez az érték az olyan munkához kapcsolódik, amely lehetővé teszi, hogy az elvégzendő feladat igazságos elbírálásban részesüljön. Az igazságos ellenőrzés alatt végzett munka összekapcsolódik a munka értékelhetőségének kérdésével. Az emberek szeretik tudni, hogy hogyan és milyen mérték szerint ítélik meg őket. Tehát a felügyeleti viszonyok a főnökkel való összeférhetőség fontosságát fejezik ki. Az elővizsgálati eredmények arra utalnak, hogy a vizsgált személyek magasabb iskolai végzettség esetén kevésbé emelik ki értékét.

Biztonság: (9, 19, 42)

Ez az érték az olyan munkához kapcsolódik, amely lehetővé teszi a munkából fakadó stabilitás megélését. Az érték azt fejezi ki, hogy a vizsgált személy olyan munkát szeretne, amely biztosítja számára az állandó munkalehetőséget. A munka olyan feladatokat tartalmaz, amelyek számára a biztonságot jelentik vagy azért, mert a feladatot csak ő tudja elvégezni, vagy azért, mert a munka formailag folyamatos, állandó munkaviszonyt jelent.

Fizikai környezet: (12, 25, 36)

Ez az érték az olyan munkához kapcsolódik, amely lehetővé teszi, hogy a személy számára megfelelő tárgyi környezetben dolgozhasson. Itt egyaránt felmerül a tárgyi környezet esztétikai fontossága, a személy közérzetére

gyakorolt hatása, valamint a környezet társadalmi elismertsége. A tárgyi környezet, mint érték kevésbé veszi figyelembe a környezet minőségi összetevőit (pl. technikai fejlettség), inkább a környezet által kiválasztott szubjektív élmény értéke jelenik meg.

A vizsgálat menete

A Super-féle munka-érték kérdőív lényegében önbeszámoló, és ezért szükséges ennek fontosságát megértetni a vizsgálati személyekkel. Itt is, mint minden önbeszámoló módszer esetében a v.sz.-ek szándékosan vagy önkéntelenül torzíthatnak. Ez sokféle okból következhet be, pl. a vizsgálatvezető kedvére kívánnak tenni, a vizsgálat célja igen fontos számukra vagy az aktuális személyiségállapotuk befolyásolja nyíltságukat stb. Ezért fontos, hogy a kérdőív kitöltését megfelelően motiváljuk (előzetes beszélgetés, részletesebb instrukció stb.)

Hangsúlyozott szempont, hogy a v.sz. érdekelve legyen önmaga megértésében, vagy a kooperációban, vagy az ésszerű döntéshozatalban. Például: pályaválasztás, munkahelyválasztás stb. Ekkor a szándékos torzítás szükségtelenné válik, kiküszöbölődik. Az instrukcióban szükséges hangsúlyozni, hogy a Super-kérdőív nem a teljesítményt és az ügyességet mérő „álcázott” skála, tehát nincsenek benne jó vagy rossz kérdések, illetve válaszok. Szükséges a v.sz.-ekkel előre közölni, hogy a kérdőív kitöltési ideje nincs korlátozva. (Az eddigi vizsgálati tapasztalatok alapján a kitöltési átlagidő 10-15 perc, amit az iskolai végzettség befolyásol.)

A kérdőív kiosztásakor az alábbi típusú instrukció adható:

„Az Ön előtt levő listán a munkához kapcsolódó állításokat lát. Ezek az állítások olyan gondolatokat tartalmaznak, amelyek az egyik ember számára nagyon fontosak, míg a másiknak kevésbé. Az állítások között számos olyan van, amelyek olyan értékeket képviselnek, amelyekre gyakran törekszenek munkájukban, vagy munkájuk eredményében az emberek. Kérjük, hogy figyelmesen olvassa el az állításokat és jelölje meg, hogy azok mennyire fontosak az Ön számára. Minden állítás mellé írja be annak fontossági értékét.

Csak saját véleményére vagyunk kíváncsiak. Nekünk az a fontos, hogy ezekről az állításokról az Ön álláspontját, értékelését megismerjük.

Dolgozzon nyugodtan, a lapon javíthat, áthúzhat, csak azt kérjük, hogy minden munkához kapcsolódó állítást értékeljen.

Addig dolgozhat, míg az értékeléssel el nem készül, a kérdőív kitöltése nincs időhöz kötve.”

A kérdőív egyénileg és csoportosan is kitölthető.

A kérdőív értékelése a Super-értékelő lapon történik, ahol a nyerspont-értékeket adjuk össze, és azt az értékkör mellett található nagy kockába írjuk be (ez a szám 3-nál kisebb és 15-nél nagyobb nem lehet).

Az eredmény értelmezési lehetőségei

A munka-érték kérdőív 14 éves életkortól (7-8. általános iskolai osztály) használható, felső életkori határ nincs. A módszer alkalmas egyéni értékválasztások értelmezésére és csoportok közötti különbségek feltárására. A csoportok közötti különbségtétel lehetővé teszi, hogy az értékeket megfelelő módon elemezzük, hiszen az önérvényesítés (az egyéni életve-

104

zetés igénye) mást jelent egy értelmiséginek és mást egy segédmunkásnak. A csoportjellemzők nélkül kevésbé biztonságos az egyéni interpretálás.

Az értelmezés egyik lehetséges módja – az egyéni eredmények elemzésekor – hogy a nyerspontértékek rangsorát állapítjuk meg, abból a célból, hogy milyen értékekre esik a v. sz. által adott viszonylagos dominancia. A legnagyobb figyelmet afelé a két-három értékdimenzió felé kell fordítanunk, amelyeket a v. sz. a legmagasabb, illetve a legalacsonyabb pontszámmal minősített. A választott illetve elutasított értékek orientálják a vizsgálatot végzőt abban, hogy mire figyeljen egy konkrét munka vagy pálya, vagy beosztás ajánlásakor. Erre az elemzési módra csak akkor van lehetőségünk, ha az értékek pontszáma között valódi különbséget kapunk. A hazai vizsgálatok átlagosan azt mutatják, hogy legalább 5 pont különbség lehet az első és az utolsónak választott dimenziók között. Ha igen kis eltéréseket találunk az egyéni választások között – nyerspontértékben – akkor strukturálatlan értékválasztásokkal találkozunk. Ez kevésbé orientálja a vizsgálatot végzőt a konkrét munkához kapcsolódó érték megállapításában, viszont tájékoztatja arról, hogy nincs a v. sz.-nek domináns értékköre.

Az értelmezés másik típusa az ún. normatív interpretáció, amelyben a nyerspont-számokat az adott vizsgálati csoport százalékában fejezik ki. Ehhez természetesen vagy homogén csoport, vagy a vizsgálati cél által homogenizált csoporttal kell dolgozni (pl. szakmunkás felvételi esetén a vizsgálati cél, az iskolába való bekerülés homogenizálja a csoportot).

Az értelmezés harmadik típusa lehetővé teszi a csoporton belüli, illetve a csoportok közötti összehasonlításokat, akár a nyerspontszámok, akár a százalékos adatok segítségével.

A kérdőív kitöltése megismételhető és így mód van arra, hogy longitudinális vizsgálat esetén az értékek fontosságának változását értelmezzük. Ebben az esetben a változásra feltehetően ható tényezők (pl. életkor, szociális helyzet, munkába állás, vagy pályamódosítás stb.) mellett vizsgálni kell azt is, hogy a fontosabbá vált értékek (elutasított értékek) az egyén számára milyen szubjektív jelentőséggel bírnak.

Az eredmények interpretálásakor kötődni kell az értékdimenzió Super által megadott értelmezéséhez, hiszen a módszer Super pályafejlődéselméletén alapul, és az ehhez kapcsolódó értékdimenziók meghatározott jelentéstartalmúak, amelyeknek kiszélesítésére vagy megváltoztatására nincs mód.

A Super-féle kérdőív értékelő lapja

Név:.....

Sorszám:.....

Az összesítést az értékkörök és az állítások száma szerint végezzük. Mivel érték-dimenzióként 3-3 állítás van, és 1-1 állítás fontossága 1-5-ig terjed, azért a nyerspontok összege értékdimenzióként nem lehet magasabb 15-nél, és nem lehet alacsonyabb 3-nál. /Amennyiben az állítás mellett a vizsgálati személy nem jelölt be fontosságot, úgy ehhez az állításhoz a 3-as értéket számoljuk./

Értékdimenzió		Az állítások pontszámai			Összpontszám
1.	Szellemi ösztönzés	1	23	38	
2.	Altruizmus	2	30	31	
3.	Anyagi ellenszolgáltatás	3	22	39	
4.	Változatosság	4	29	32	
5.	Függetlenség	5	21	40	
6.	Presztizs	6	28	33	
7.	Esztétikum	7	20	41	
8.	Társas kapcsolatok	8	27	34	
9.	A munkával kapcsolatos biztonság	9	19	42	
10.	Önérvényesítés	10	26	35	
11.	Hierarchia	11	18	43	
12.	Fizikai környezet	12	25	36	
13.	Munkateljesítmény	13	17	44	
14.	Irányítás	14	24	37	
15.	Kreativitás	15	16	45	

SUPER-FÉLE MUNKA-ÉRTÉK KÉRDŐÍV

Név:..... Születési dátum:.....

Iskolai végzettség:.....

Férfi: ☐

Nő: ☐

Az alábbiakban munkával kapcsolatos állításokat olvashat. Arra kérjük, hogy mindegyik állítás mellett jelölje meg, hogy saját személye szempontjából mennyire érzi fontosnak az adott állítás tartalmát. Itt tehát nincs jó vagy rossz válasz, egyedül helyes válasz az, amit sajátjának tart.

Az állítások utáni négyzetbe egy számot írjon a következők szerint:

ha úgy érzi, hogy az adott állítás	egyáltalán nem fontos:	1
ha úgy érzi, hogy az adott állítás	kicsit fontos:	2
ha úgy érzi, hogy az adott állítás	elégé fontos:	3
ha úgy érzi, hogy az adott állítás	fontos:	4
ha úgy érzi, hogy az adott állítás	nagyon fontos:	5

Mindegyik állítás azzal kezdődik, hogy:

OLYAN MUNKÁT SZERETNÉK, AHOL AZ EMBER ...

1. szüntelenül új, megoldatlan problémákba ütközik
2. másokon segíthet
3. sok pénzt kereshet
4. változatos munkát végezhet
5. szabadon dönthet a saját területén

OLYAN MUNKÁT SZERETNÉK, AHOL AZ EMBER ...

6. tekintélyt szerezhetsz munkájával
7. akár művész is lehet
8. -t munkatársai befogadják
9. pillanatnyi kedve dönti el, hogy mit csináljon
10. megvalósítja önmagát
11. tisztelheti a főnökét
12. tehet valamit a társadalmi igazságosságért
13. nem beszélhet mellé, mert csak jó vagy rossz megoldások léteznek
14. másokat irányíthat
15. új elképzeléseket alakíthat ki
16. valami újat alkothat
17. objektíven lemérheti munkája eredményét
18. vezetője mindig helyesen dönt
19. olyat is csinálhat, ami más szemében feleslegesnek tűnhet
20. szebbé teheti a világot
21. önálló döntéseket hozhat
22. gondtalan életet biztosíthat magának
23. új gondolatokkal találkozhat
24. vezetői képességeire szükség lehet
25. sikerét vagy kudarcát csak a következő nemzedék döntheti el
26. személyes életstílusa érvényesülhet
27. munkatársai egyben barátai is
28. biztos lehet afelől, hogy munkájáért a többiek megbecsülik
29. nem kell minduntalan ugyanazt csinálnia

OLYAN MUNKÁT SZERETNÉK, AHOL AZ EMBER ...

30. jót tehet mások érdekében
31. más emberek javát szolgálhatja
32. sokféle dolgot csinálhat
33. -re mások felnéznek
34. jól kijön munkatársaival
35. olyan életet élhet, amit a legjobban szeret
36. -nek konfliktusokat kell vállalnia
37. mások munkáját is irányíthatja
38. szellemileg izgalmas munkát végezhet
39. magas nyugdíjra számíthat
40. munkájába másnak nincs beleszólása
41. szépet teremthet
42. olykor játszhat is
43. -nek megértő vezetője legyen
44. szüntelenül fejlesztheti, tökéletesítheti önmagát
45. új ötleteire mindig szükség van

SZORONGÁSSKÁLÁK

Forrás: Sipos Kornél - Sipos Mihály - Spielberger, C. D.: A State-Trait Anxiety Inventory (STAI) magyar változata. In: Mérei – Szakács (szerk.): Pszichodiagnostikai vademecum I/2.

Sipos Kornél – Sipos Mihály, Spielberger, C. D.: A Test-Anxiety Inventory (TAI) általános iskolásokra kidolgozott magyar változata. In. Mérei – Szakács (szerk.): Pszichodiagnostikai vademecum I/2.

A szorongást a 60-as évek elején elsősorban személyiségvonásként közelítették meg. Ezek nem választották el a pillanatnyi szorongást a szorongásra való hajlamtól.

A Spielberger-féle szorongás-modellben – a pszichés működések egyik központi kategóriájához, – a tudatos ingerfeldolgozáshoz viszonyítva, a két szorongás-konstrukció egyike, a szorongásra való hajlam (A-Trait; vonásszorongás) meghatározójaként szerepel, míg a másik, a pillanatnyi szorongás (A-State; állapotszorongás) mértéke az aktuálisan feldolgozott ingerek eredője. Több kísérleti munka igazolja, hogy a magas szorongási hajlammal rendelkező egyének az önbecsüléssel kapcsolatos veszélyt feltételező szituációkra, illetve interperszonális kapcsolatok realizálása közben a pillanatnyi szorongás jelentős fokozódásával reagálnak. Az aktuális szorongás mértéke ugyanakkor a szervezet pszicho-fiziológiai állapotának erdője és meghatározója is egyben. A szubjektíve átélt szorongási élmény, (a várakozási félelem, a vegetatív működések fokozódása, az

arousal reakció) szenzoros és tudati visszacsatolás útján a tudatos ingerfeldolgozást folyamatosan meg is határozza, torzítva azt.

A továbbiakban erre az elgondolásra épülő szorongás-teszteket mutatunk be.

Először SPIELBERGER State-Trait Anxiety Inventory (Állapot-vonás szorongási skála) felnőtt változatát, majd SPIELBERGER Test Anxiety Inventory (Feladat szorongási skála) gyermekváltozatát, harmadikként SARASON General-Test Anxiety Scale for Children (Általános-feladat szorongási skála gyermekeknek) ismertetjük.

STATE-TRAIT ANXIETY INVENTORY (STAI) Állapot-Vonás Szorongási Skála felnőtt magyar változata.

A teszt a pillanatnyi szorongást mérő „önértékelő lap” (STAI-H. FX-1.) kitöltésével kezdődik. Húsz alkalommal kell válaszolni arra a kérdésre, hogy **„Éppen most hogyan érzi magát”** a vizsgálati személy. A 4-fokozatú skála kitöltése után minimálisan 20, maximálisan 80 pont érthető el.

A szorongásra való hajlamot a második „önértékelő lap” (STAI-H. FX-2.) segítségével mérjük, annak a kérdésnek a megválaszolásával, hogy a vizsgálati személy **„Általában hogyan érzi magát.”**

A pillanatnyi szorongást mérő skálával a különböző pszichés megterhelésekre fellépő szorongási reakció erősségét, valamint a drive-szintet is meghatározhatjuk. A szorongásra való hajlamot mérő skála jó eszköz a stressz hatására eltérően reagáló személyek különválogatására.

A STAI – H felvételére egyéni és csoportos vizsgálat formájában is sor kerülhet.

A pillanatnyi szorongás pontszámának kiszámításakor az 1, 2, 5, 8, 10, 11, 15, 16, 19, 20 sorszámú itemeknél a bekarikázott értékek helyett az

„egyáltalán nem” esetében 4 ponttal, a „valamennyire” esetében 3 ponttal, az „elégge”-nél 2 ponttal, és végül a „nagyon/teljesen” állításakor 1 ponttal számolunk.

A pillanatnyi szorongás jellemzésére az „Éppen most hogyan érzi magát” önértékelő lap (STAI-H. FX-1.) 5, 12, 15, 16 és 17 itemei pontszámainak összegét is felhasználhatjuk.

Ennek az ún. „rövid A-State skálának” a sportpszichológiai vagy a speciális pszichodiagnosztikai feladatok (pl. feladathelyzet előtt és után stb.) alkalmazásával látjuk hasznát.

A szorongásra való hajlamot meghatározó „Önértékelési lap” (STAI-H FX-2) itemeinek összpontszáma a 21, 26, 27, 30, 33, 36 és 39 sorszámú itemeinek előzőekhez hasonló „megfordítása” után kapható meg, mivel ezek az állítások a szorongás hiányára, engednek következtetni, a „soha” válasz 4 pontot, a „néha” 3 pontot, a „gyakran” 2 pontot és a „mindig” 1 pontot ér, amikor a szorongásra való hajlam mérőszámát meghatározzuk.

A STAI-H. standard-értékei

	szorongási szint	férfi	nő
STAI-H. FX-1	alacsony	0 – 31	0 – 31,2
állapot	közepes	31 – 51,8	31,2 – 51,8
szorongás	magas	51,8 – 80	51,8 – 80
STAI-H. FX-2	alacsony	0 – 33,6	0 – 35,2
vonás	közepes	33,6 – 51	35,2 – 51,6
szorongás	magas	51 – 80	51,6 – 80

ÖNÉRTÉKELÉSI LAP

H.STAI F. X-1
C. D. Spielberger
K. Sipos, 1975

Név:.....

Kelt:.....

Utasítás: Néhány olyan megállapítást olvashat az alábbiakban, amelyekkel az emberek önmagukat szokták jellemzi. Figyelmesen olvassa el valamennyit és húzza alá a jobboldali számok közül a megfelelőt attól függően, hogy ebben a pillanatban

ÉPPEN MOST HOGYAN ÉRZI MAGÁT

Nincsenek helyes vagy helytelen válaszok. Ne gondolkozzon túl sokat, hanem a jelenlegi érzéseit legjobban kifejező választ jelölje meg.

		egyáltalán nem	valamennyire	elégé	nagyon, teljesen
1.	Nyugodtnak érzem magam.....	1	2	3	4
2.	Biztonságban érzem magam.....	1	2	3	4
3.	Feszültnek érzem magam.....	1	2	3	4
4.	Valami bánt.....	1	2	3	4
5.	Gondtalannak érzem magam.....	1	2	3	4
6.	Zaklatott vagyok.....	1	2	3	4

7.	Aggódok, hogy bajba keveredem.....	1	2	3	4
8.	Kipihentnek érzem magam.....	1	2	3	4
9.	Szorongok.....	1	2	3	4
10.	Kellemesen érzem magam.....	1	2	3	4
11.	Elég önbizalmat érzek magamban.....	1	2	3	4
12.	Ideges vagyok.....	1	2	3	4
13.	Nyugtalannak érzem magam.....	1	2	3	4
14.	Fel vagyok húzva.....	1	2	3	4
15.	Minden feszültségtől mentes vagyok.....	1	2	3	4
16.	Elégedett vagyok.....	1	2	3	4
17.	Aggódok.....	1	2	3	4
18.	Túlzottan izgatott és feldúlt vagyok.....	1	2	3	4
19.	Vidám vagyok.....	1	2	3	4
20.	Jól érzem magam.....	1	2	3	4

ÖNÉRTÉKELÉSI LAP

H. STAI F. X-2
C. D. Spielberger
K. Sipos, 1975

Név:.....

Kelt:.....

Utasítás: Néhány olyan megállapítást olvashat az alábbiakban, amelyekkel az emberek önmagukat szokták jellemezni. Figyelmesen olvassa el valamennyit és húzza alá a jobboldali számok közül a megfelelőt attól függően, hogy

ÁLTALÁBAN HOGYAN ÉRZI MAGÁT

Nincsenek helyes vagy helytelen válaszok. Ne gondolkozzon túl sokat, hanem azt a választ jelölje meg, amely általában jellemző Önre.

	soha	néha	gyak-	mindig
21. Jól érzem magam.....	1	2	3	4
22. Gyorsan elfáradok.....	1	2	3	4
23. A sírás ellen küszködnöm kell.....	1	2	3	4
24. A szerencse engem elkerül.....	1	2	3	4
25. Sokszor hátrányos helyzetbe kerülök, mert nem tudom elég gyorsan elhatározni magam.....	1	2	3	4
26. Kipihentnek érzem magam.....	1	2	3	4
27. Nyugodt, megfontolt és tettekrekész vagyok.....	1	2	3	4

28.	Úgy érzem, hogy annyi megoldatlan problémám van, hogy nem tudok úrrá lenni rajtuk.....	1	2	3	4
29.	A semmiségeket is túlzottan a szívemre veszem	1	2	3	4
30.	Boldog vagyok.....	1	2	3	4
31.	Hajlamos vagyok túlságosan komolyan venni a dolgokat.....	1	2	3	4
32.	Kevés az önbizalmam.....	1	2	3	4
33.	Biztonságban érzem magam.....	1	2	3	4
34.	A kritikus helyzeteket szívesen elkerülöm.....	1	2	3	4
35.	Csüggedtnék érem magam.....	1	2	3	4
36.	Elégedett vagyok.....	1	2	3	4
37.	Lényegtelen dolgok is sokáig foglalkoztatnak és nem hagynak nyugodni.....	1	2	3	4
38.	A csalódások annyira megviselnek, hogy nem tudom a fejemből kivenni őket.....	1	2	3	4
39.	Kiegyensúlyozott vagyok.....	1	2	3	4
40.	Feszült lelkiállapotba jutok és izgatott leszek, ha az utóbbi időszak gondjaira, bajaira gondolok ...	1	2	3	4

A TEST ANXIETY INVENTORY
(FELADAT SZORONGÁSI SKÁLA)
általános iskolás magyar változata

Tekintettel arra, hogy általános iskoláinkban a tanulmányi eredményt felelések, feladatlapok, dolgozatok segítségével folyamatosan ellenőrzik a pedagógusok, indokolt volt, hogy 8-14 éves korosztály számára általános iskolás TAI skálát alakítsanak ki.

A magyar nyelvű **TAI (TAI-H)** általános iskolás változata 4-fokozatú önértékelő skála. A 20 item közül csupán az első („Felelés közben magabiztos és nyugodt vagyok.”) tartalmaz a szorongás hiányára utaló állítást. Itt a „szinte soha” négy pontot ér, a „mindig” pedig egy pontnyi szorongásértékkal bír. A másodiktól a huszadik itemig a tesztlapon megjelölt számokat adjuk össze a TAI összpontszám kiszámításakor.

Az aggodalom (W) alskála pontértékét a 3, 4, 5, 6, 7, 14, 17, 20 sorszámú itemek pontszámainak összegéből kapjuk meg.

Az emocionális izgalom (E) alskála pontértéke 2, 8, 9, 10, 11, 15, 16 és 18 sorszámú itemek pontszámának összegéből adódik.

Mint minden szorongás-teszt felvétele közben, így a TAI-H alkalmazáskor is kerülendő a „szorongás” kifejezés. A TAI-H lapok csoportos kitöltésekor a vizsgálatvezető hangosan – a vizsgálati személyek magukban – olvassák az „utasítást”. Ennél a vizsgálatnál is érdemes figyelembe venni azt, hogy a vizsgálati csoport létszámának 20 fölé való növelése nem ajánlatos. Minél fiatalabbak a vizsgáltak, annál fontosabb meggyőződni arról, hogy a feladatot mindenki megértette-e, és azt is mindig ellenőrizni kell, hogy a vizsgálati személy valamennyi kérdésre válaszolt-e.

TAI-H standardok

	szorongási szint	fiú	lány
teljes	alacsony	0 – 30,6	0 – 32,4
	közepes	30,6 – 47,1	32,4 – 50,4
	magas	47,1 – 80	50,4 – 80
aggodalom	alacsony	0 – 10,5	0 – 10,4
	közepes	10,5 – 17,4	10,4 – 17,4
	magas	17,4 – 32	17,4 – 32
emocionális izgalom	alacsony	0 – 12,5	0 – 13,68
	közepes	12,5 – 21,3	13,7 – 22,7
	magas	21,3 – 32	22,7 – 32

MILYEN VIZSGÁZÓ VAGYOK?

(kérdőív)

TAI-H. Form-C

1983

C. D. Spielberger,
K. Sipos

Iskola:

Név:..... Kor:..... Kelt:.....

Utasítás: Néhány olyan megállapítást olvashatsz az alábbiakban, amelyekkel a gyerekek önmagukat szokták jellemezni. Figyelmesen olvasd el valamennyit és húzd át a jobboldali számok közül a megfelelőt attól függően, hogy felelés vagy dolgozatírás alkalmából

ÁLTALÁBAN HOGYAN ÉRZED MAGAD

Nincsenek helyes vagy helytelen válaszok. Ne gondolkozz túl sokat, hanem azt a választ jelöld meg, amely általában jellemző rád.

		szinte soha	néha	gyakran	mindig
1.	Felelés közben magabiztos és nyugodt vagyok.....	1	2	3	4
2.	Zavart és izgatott leszek, ha dolgozatot íruk.....	1	2	3	4

3.	A feladatok megoldás közben zavar, ha az évvégi osztályzatomra gondolok.....	1	2	3	4
4.	Az évvégi osztályzatért való felelést óriási tehernek érzem	1	2	3	4
5.	Felelés közben arra szoktam gondolni, milyen jó lenne, ha már nem járnék iskolába.....	1	2	3	4
6.	Annál rosszabb osztályzatot kapok, mennél jobban igyekszem ...	1	2	3	4
7.	Feladatlap kitöltése közben a hibázástól való félelem is rontja az eredményemet.....	1	2	3	4
8.	Témazáró-tesztek közben szörnyen izgulok.....	1	2	3	4
9.	Felelés, dolgozatírás előtt még akkor is nagyon ideges vagyok, ha jól tudom az anyagot	1	2	3	4
10.	A kijavított feladatlapok kiosztása közben is nagyon nyugtalan vagyok.....	1	2	3	4
11.	Nagyon idegesnek érzem magam, ha dolgozatírásra kerül sor.....	1	2	3	4
12.	Iskolai osztályzataim miatt túl sokat nyugtalankodom.....	1	2	3	4

13. Vizsga előtt összeszorul vagy re- meg a gyomrom.....	1	2	3	4
14. Ha egy feladat túl nehéz, feladom a küzdelmet.....	1	2	3	4
15. Pánikba szoktam esni. Ilyenkor nem jut eszembe semmi.....	1	2	3	4
16. Felelés vagy dolgozatírás közben nagyon izgulok.....	1	2	3	4
17. Tesztírás közben a bukás követ- kezményeire gondolok.....	1	2	3	4
18. Ha nagy tétje van egy felelésnek, a szokásosnál gyorsabban ver a szívem.....	1	2	3	4
19. A dolgozatok megírása után is idegesnek érzem magam.....	1	2	3	4
20. Felelés közben előfordul, hogy még azt is elfelejtem, amit ko- rábban pedig tudtam.....	1	2	3	4

GENERAL-TEST ANXIETY SCALE FOR CHILDREN

(Általános – feladat szorongási skála gyermekeknek magyar változata)

A teszt az általános szorongási skála (**GASC-H**) kitöltésével kezdődik. A skála adatai a szorongásra való hajlamot mérik, tehát vonás szorongási skála. A kitöltésnél a vizsgálati személyek válaszlapot kapnak, ahol a kérdésszámok és az igen-nem válaszlehetőségek találhatók. Az elhangzott kérdés után a vsz.-ek a megfelelő választ aláhúzzák. A kérdőív 45 itemet tartalmaz, melyből a 4, 8, 12, 16, 20, 25, 29, 33, 37, 41 és 45 számú ellenőrző skála. A 11 kérdésre legalább 6 pozitív választ kell kapnunk, hogy a kérdőív értékelhető legyen. A vonás-szorongás értelmezésénél ellenőrző skála nélküli 34 itemet kell figyelembe venni. Minden „igen” válasz egy pontot jelent. Az elérhető maximális pont 34.

A feladat szorongási skála (**TASC-H**) az iskolai helyzetben jelentkező pillanatnyi szorongást méri. Ez is felvehető egyéni és csoportos vizsgálat formájában is.

A 30 item itt már nem tartalmaz ellenőrző skálát, a megbízhatóságot a GASC 11 iteme alapján döntjük el. Minden igen válasz egy pontot ér, így 0 és 30 közötti eredményt kapunk, mely az állapot szorongás mértékét fejezi ki.

A GASC és TASC standard értékei

	szorongási szint	fiú	lány
GASC	alacsony	0 – 10	0 – 11
vonás	közepes	11 – 22	12 – 23
szorongás	magas	23 – 34	24 – 34
TASC	alacsony	0 – 9	0 – 10
állapot	közepes	10 – 20	11 – 21
szorongás	magas	21 – 30	22 – 30

VONÁS ÉS ÁLLAPOT SZORONGÁSI SKÁLA

GYERMEKEKNEK

GASC-H
TASC-H

Instrukció:

Néhány kérdést fogok feltenni nektek – olyan kérdéseket, amelyek különböznek a szokásos iskolai kérdésektől, mert ezek arra kíváncsiak, hogy mit éreztek (hogyan éreztek), s így nincs rájuk jó vagy rossz válasz. Először kiosztom nektek a válaszlapokat, s azután bővebben beszélek ezekről a kérdésekről.

Mindenekelőtt töltsétek ki az első oldalon található rovatokat. Mint már az előbb mondtam, néhány kérdést fogok feltenni. Rajtam kívül senki sem fogja látni a kérdésekre adott válaszaitokat, sem tanáraitok, sem szüleit – csak én.

Ezek a kérdések különböznek az iskolában feltett kérdésektől. Különböznek, mert itt nincs jó vagy rossz válasz. Hallgassatok meg minden egyes kérdést és aztán húzzátok alá akár az „igen”, akár a „nem” választ. Ezek a kérdések azt tudakolják, hogy hogyan gondolkodtok, hogyan éreztek és így nincs jó vagy rossz válasz, mert az emberek különféleképpen éreznek, gondolkodnak. A padoszomszédod lehet, hogy igen-t fog válaszolni, amikor te nem-et.

Például, ha azt kérdezném, hogy szerettek-e labdázni, néhányan közületek az „igen”, néhányan pedig a „nem” választ húzza alá. A válasz attól függ, hogy mit gondolsz és érzel.

Azt szeretnénk, megtudni ezekkel a kérdésekkel, hogy hogyan gondolkodtok az iskoláról és még sokmindenről. Figyelmesen hallgassatok meg minden kérdést és aszerint válaszoljatok, ahogyan gondoljátok, vagy érzitek. Ha nem értitek a kérdést, kérjétek a segítségemet.

NOS, KEZDJÜK! Mindenki tegye az ujját az egyes számra!

VONÁS SZORONGÁSI SKÁLA

gyermek számára (GASC-H)

1. Amikor nem vagy otthon, nyugtalankodsz-e, hogy mi történhet most odahaza?
2. Nyugtalanít-e néha, hogy más gyerekek csinosabbak, mint te?
3. Félsz az egerektől vagy a patkányoktól?
- „E” 4. Féltél-e már amiatt, hogy nem tudod a leckédet?
5. Ha fel kellene másznod egy létrára, félnél-e, hogy leesel?
6. Szoktál-e nyugtalankodni amiatt, hogy vajon megbetegszik-e a mamád?
7. Félnél-e, ha egyedül kellene hazamenned éjjel?
- „E” 8. Nyugtalanított-e már valamikor, hogy mit gondolnak mások rólad?
9. Van-e valamilyen különös érzésed, ha vért láatsz?
10. Ha az apukád elmegy otthonról, félsz-e, hogy többet nem jön vissza?
11. Félsz-e a villámlástól és a mennydörgéstől?
- „E” 12. Féltél-e már valamikor attól, hogy nem fogod tudni megcsinálni, amit akarsz?
13. Amikor injekcióra mentél az orvoshoz, féltél-e, hogy fájni fog?
14. Félsz-e a kígyótól és a hozzá hasonló állatoktól?
15. Amikor ágyban fekszel éjjel és próbálsz elaludni, szokott-e valami nyugtalanítani?
- „E” 16. Kisebb korodban megijedtél-e valamitől?
17. Meg szoktál-e ijedni néha, ha lenézel valahonnan magasról?
18. Szoktál-e félni, ha az orvosi rendelőbe kell menned?

19. Elszomorít, nyugtalanít, ha bizonyos történeteket hallasz?
- „E” 20. Féltél-e valamikor attól, hogy megsérülsz?
21. Szoktál-e félni, ha egyedül vagy otthon és valaki kopogtat?
22. Érzel-e valami ijesztőt, ha látsz egy döglött állatot?
23. Gondolod-e, hogy többet nyugtalankodsz, mint a többi fiúk és lányok?
24. Félsz-e, hogy megsérülsz egy balesetnél?
- „E” 25. Bármikor, valaki meg tudott-e ijeszteni?
26. Félsz-e a fegyverektől?
27. Szokott-e valami furcsa érzés lenni a gyomrodban, anélkül, hogy tudnád, miért?
28. Félsz-e attól, hogy megharap vagy rádugrik egy kutya?
- „E” 29. Szoktál-e amiatt félni, hogy valami rossz történik valakivel, akit szeretsz?
30. Nyugtalanít-e, ha egyedül vagy otthon éjjel?
31. Félsz-e túl közel tartózkodni a tűzijátékokhoz a robbanások miatt?
32. Szoktál-e arra gondolni, hogy meg fogsz betegedni?
- „E” 33. Szoktad-e boldogtalannak érezni magad?
34. Ha anyukád nincs otthon, félsz-e, hogy többet nem jön haza?
35. Félsz-e vízbe ugrani, mert megsérülhetsz?
36. Furcsa érzésed van-e, ha megérintesz valamit, aminek igazán éles éle van?
- „E” 37. Szoktál-e félni amiatt, hogy mi fog történni?
38. Megijedsz-e, ha be kell menned egy sötét szobába?
39. Megijedsz-e a verekedéstől, mert félsz attól, hogy megsérülhetsz?

40. Szoktál-e nyugtalankodni amiatt, hogy vajon megbetegszik-e az apukád?
- „E” 41. Volt-e valaha ijesztő álmod?
42. Félsz-e a póktól?
43. Szokott-e néha olyan érzésed lenni, hogy valami rossz fog történni veled?
44. Ha egyedül vagy egy szobában és furcsa zajokat hallasz, van-e valami ijesztő érzésed?
- „E” 45. Szoktál-e szomorkodni, bánatos lenni, bánkódni?

(Az „E”-vel jelölt kérdések az ellenőrző skála kérdései.)

ÁLLAPOT SZORONGÁSI SKÁLA

gyermeknek (TASC-H)

1. Nyugtalanít-e, ha a tanár (tanító) azt mondja, hogy kérdéseket fog feltenni neked, hogy lássa, mennyit tudsz?
2. Nyugtalan vagy-e amiatt, hogy rossz tanulmányi eredményed miatt, év végén nem engednek a következő osztályba?
3. Amikor a tanár (tanító) arra kér, hogy állj ki az osztály elé és olvass hangosan, tartasz-e attól, hogy néhány csúnya hibát csinálsz?
4. Amikor a tanár (tanító) azt mondja, hogy ki fog hívni néhány fiút és lányt számtanpéldát megoldani, reméled-e, hogy valaki mást fog ki-hívni és nem téged?
5. Szoktad-e néha azt álmodni, hogy iskolában vagy és nem tudsz válaszolni a tanár (tanító) kérdéseire?
6. Amikor a tanár (tanító) azt mondja, hogy most feleltetni fog, gyorsabban kezd-e dobogni a szíved?
7. Számtanórán szoktad-e úgy érezni, hogy más osztálytársad jobban érti, mint te?
8. Este, ágyban, szoktál-e arra gondolni, hogy milyen lesz a holnapi napod az iskolában?
9. Amikor a tanár arra kér, hogy írd a táblára az osztály előtt, szokott-e remegni egy kicsit a kezed?
10. Olvasásórán (irodalomórán) szoktad-e úgy érezni, hogy más gyerekek az osztályból jobban értik mint te?

11. Gondolod-e, hogy többet nyugtalankodsz az iskola miatt, mint más gyerekek?
12. Amikor otthon vagy és a számolás (matematika) leckén gondolkodol, elfog-e a félelem, hogy rosszul fogsz válaszolni, ha a tanár (tanító) felhív?
13. Ha beteg vagy és hiányzol az iskolából, félsz-e, hogy rosszabbul fogsz felelni, mint a többi gyerek, ha újra iskolába mégy?
14. Szoktad-e néha azt álmodni, hogy az osztályodból más fiúk és lányok meg tudnak csinálni olyan dolgokat, amiket te nem tudsz?
15. Ha otthon vagy és az olvasásórára (irodalomórára) gondolsz, félsz-e attól, hogy rosszul fogsz-e szerepelni?
16. Amikor a tanár (tanító) azt mondja, hogy feleltetni fog, érzel-e valamilyen furcsa érzést a gyomrodban?
17. Ha nagyon rosszul szerepelsz, amikor a tanár (tanító) felszólít, sírnál-e, ha már nem lennél ilyen nagy?
18. Szoktad-e néha azt álmodni, hogy a tanár mérges, mert nem tudod a leckét?
19. Félsz-e az iskolai feladatoktól?
20. Sokat izgulsz-e, mielőtt egy feladatot megoldasz?
21. Sokat izgulsz-e, amikor a feladatot oldod meg?
22. Miután megoldottad a feladatot, izgulsz-e, hogy hogyan sikerült?
23. Szoktad-e néha azt álmodni, hogy rosszul oldottál meg egy feladatot az iskolában?
24. Amikor egy feladatot oldasz meg, szokott-e remegni a kezed, amellyel írsz?

25. Amikor a tanár (tanító) azt mondja, hogy feladatot ad az osztálynak, tartasz-e attól, hogy rosszul fogod megoldani?
26. Amikor egy nehéz feladatot oldasz meg, elfelejtesz-e valamit, amit a feladat megkezdése előtt tudtál?
27. Szoktad-e gyakran kívánni, hogy bárcsak ne izgulnál úgy, amikor feladatokat oldasz meg?
28. Amikor a tanár (tanító) azt mondja, hogy feladatot fog adni az osztálynak, elfog-e egy ideges vagy furcsa érzés?
29. Mialatt egy feladatot végzel, szoktad-e úgy érezni, hogy rosszul csinálod?
30. Amikor mégis az iskolába, szoktál-e félni, hogy a tanár dolgozatot írat az osztállyal?

A JUHÁSZ-FÉLE NEURÓZIS PONTOZÓ SKÁLA

Forrás: Kopp Mária – Skrabski Árpád: Magyar Lelkiállapot. A hét szabad művészet könyvtára. Végeken Kiadó, 1995. 39., 235-236., 256. o.

Magyarországon a neurózis szűrésére először Ozsváth Károly készített panaszleltárt 1966-ban (Ozsváth, 1970, 1971, 1972, 1988), 6800 fiatal férfi tesztelésével. Az Ozsváth-féle tapasztalatok felhasználásával állította össze Juhász Pál a Neurózis Pontozó skálát (Juhász, Kopp, Veér, 1978), amely a neurózis tüneti vizsgálatára szolgál. A maximális pontszám 23 lehet. Az érzelmi funkciózavarokkal kapcsolatban a szorongás és a tartós hangulatzavar, lehangoltság, a magatartászavarokkal kapcsolatban az organikus megbetegedés nélküli munkaképesség-csökkenés és türelmetlenség, a testi és vegetatív funkciók zavaraként a fejfájás, alvászavarok és a szervi elváltozás nélküli szív táji vagy gyomorpanaszok szerepelnek. A pontozó skálától független orvosi diagnózissal összevetve, 858 városi, illetve falun élő személy vizsgálata alapján (Juhász, Kopp, Veér, 1978) a neurózis szempontjából veszélyeztetettnek tekinthetők (84 %-os valószínűséggel neurotikusok) a 7 vagy több pontot elérő személyek. A kérdőív szerint 10 vagy több pontot elérők az orvosi diagnózis szerint valamennyien neurotikusok, őket tehát második vagy súlyosabb fokozatú, feltétlenül kezelésre szoruló neurotikusnak tekinthetjük.

Neurózis pontozó skála

Kérjük, a helyes választ jelölje meg x-szel.

1. Milyen gyakorisággal fáj a feje?

0. soha	☐
1. ritkán	☐
2. hetente	☐
3. naponta	☐
4. állandóan, folyamatosan	☐

2. Könnyen alszik-e el?

0. igen	☐
1. nem	☐

3. Milyen az alvása?

0. folyamatos, mély	☐
1. felületes, kis zajra is felébred	☐
2. szakaszos, gyakran felébred	☐

4. Érez-e indokolatlan félelmet, szorongást?

0. nem	☐
2. igen, ritkán	☐
4. gyakran	☐

5. Vannak-e tartós, 2-4 hétig tartó hangulatváltozásai, elsősorban lehangoltság?

0. nem ☐

2. igen ☐

6. Szokott-e tartósan 2-4 hétig türelmetlen lenni?

0. nem ☐

1. igen ☐

7. Reggel pihenten ébred?

0. igen ☐

1. nem, de kb. fél óra alatt felfrissül ☐

2. nem, és tartósan fáradt ☐

8. Volt-e olyan periódusa minimálisan egy hétig, amikor munkaképessége csökkent, de konkrét megbetegedés nem volt megállapítható? Pl.: fáradtság, kimerültség, koncentrációgyengeség, türelmetlenség.

0. nem ☐

1. volt egyszer ☐

2. volt, gyakrabban ☐

3. jelenleg is van ☐

9. Szívtáji szűrást, szívdobogást érez-e? (orvosi vizsgálat szívbetegséget, magas vérnyomást nem állapított meg)

0. nem

☐

1. nagyon ritkán

☐

2. gyakran

☐

10. Érez-e gyomorfájdalmat? (Orvosi vizsgálat gyomorbetegséget nem állapított meg)

0. nem

☐

1. nagyon ritkán

☐

3. gyakran

☐

Összpontszám:.....

**A Juhász-féle Neurózis Pontozó Skála átlaga
és a standard hibája a teljes népesség életkori és nem
szerinti csoportjaiban
(n = 20,149) (átlag: 5,39 ± 0,001)**

Év	Férfi (n = 9338) (4,51 ± 0,04)	Nő (n = 10,811) (6,15 ± 0,04)
16-19	3,17 ± 0,12 (n = 617)	4,64 ± 0,11 (n = 982)
20-29	3,84 ± 0,07 (n = 2292)	5,48 ± 0,07 (n = 2903)
30-39	4,38 ± 0,08 (n = 2294)	6,08 ± 0,08 (n = 2739)
40-49	4,97 ± 0,08 (n = 2218)	6,79 ± 0,08 (n = 2440)
50-59	5,38 ± 0,11 (n = 1169)	7,25 ± 0,14 (n = 929)
60 év felett	5,31 ± 0,14 (n = 748)	7,41 ± 0,15 (n = 818)

A DEVIÁNS VESZÉLYEZTETETTSÉG PROGNOZTIKAI

SKÁLÁJA

Forrás: Popper Péter- Hegedűs T. András – Feuer Mária – Lajti Rudolf – Glauber Anna: Beilleszkedési zavarok korai felismerése gyermek- és serdülőkorban. In: Gyerekek, szülők, pszichológusok (Szerk. Popper Péter – Feuer Mária) Ak. K. Bp. 1992. 348-373.

A skála általános- és középiskolás gyermekeknél alkalmazható beilleszkedési zavarok korai felismeréséhez.

Az adatgyűjtés érdekében elsősorban az alábbi források használhatók fel:

- A gyermek viselkedésének közvetlen megfigyelése különböző élethelyzetekben (iskola, család, játék, sport, társas kapcsolatok stb.) s az ennek alapján kialakult személyes benyomások. Ezeknek megbízhatósága érdekében ajánlatos a különböző időpontokban történő ismételt megfigyelés. Erre mind a gyermekkel foglalkozó pedagógusnak, mind a pszichológusnak, mind a családgondozónak bőséges lehetősége van.
- A gyermekkel állandó kapcsolatban álló felnőttek és kortársaik kikérdezése. Ez egyaránt vonatkozik szülőkre és egyéb családtagokra, barátokra, iskola- és sporttársakra, a gyermekkel foglalkozó pedagógus kollégákra stb. Ez az információszerzés amúgy is szerves része a gondozómunkának. Ügyelni kell arra, hogy a gyermek környezetében előfordulhatnak olyan személyek, akiknek véleményalkotását előítéletek, személyes indula-

tok torzíthatják. Ezért ajánlatos a kikérdezés eredményeinek „montázszerű” feldolgozása. Ez azt jelenti, hogy azokat az adatokat fogadhatjuk el hitelesnek, amelyek több oldalról megerősítést kaptak.

- A gyermek eddigi életútjának rekonstrukciója, amely egyrészt ún. kemény adatokat tartalmaz, másrészt érdemes különös figyelmet fordítani azokra a tipikus és ismétlődő konfliktushelyzetekre, amelyek a gyermek életútját jellemzik, különös tekintettel a konfliktusok megoldási módjára (agresszió, menekülés, lavírozás stb.)
- Végül hasznos, ha az adatszerzést alapos környezettanulmány készítésével egészíthetjük ki, elsősorban az otthoni körülmények, a baráti társaság vonatkozásában.

Egyértelmű tehát, hogy a prognosztikai skála elkészítéséhez semmiféle pszichológiai szakvizsgálat nem szükséges.

A skálát alkalmazó pedagógus, osztályfőnök a jelzett információkkal többnyire rendelkezik.

A skálatételek közül azokat kell megjelölnie, melyek a gyermeket jellemzik.

A deviáns veszélyeztetettség kísérleti prognosztikai skálája

<i>1. Háttérfaktorok</i>	<i>Nyerspont- érték</i>
1.1 Családi háttér	
1.1.1. Átlag alatti jövedelem	1
1.1.2. Átlag alatti lakáskörülmények	2
1.1.3. Alapvető életformaváltás	3
1.1.4. Ideg-, elmebetegség a családban	3
1.1.5. Átlag alatti kulturális színvonal	4
1.1.6. Deviancia a családban	5
1.2. Formális családstruktúra	
1.2.1. Csonka család I. (Egyik szülő meghalt)	1
1.2.2. Csonka család II. (Elváltak)	2
1.2.3. Rokonoknál nevelkedő	2
1.2.4. Újraházasodott szülők	3
1.2.5. Csonka család, a szülő változó partnerkapcsolataival	4
1.2.6. Hányatott életsors	4
1.2.7. Intézetben nevelkedő	5
1.3. A család érzelmi atmoszférája	
1.3.1. Túlfélő, érzelmileg túlfűtött	1
1.3.2. Nyílt konfliktusok	2
1.3.3. A gyermekért versengő	2
1.3.4. Rejtett konfliktusok	3
1.3.5. Rapszodikusan változó	4
1.3.6. Rideg	4
1.3.7. Érzelmileg széteső	5

1.4. Bánásmód – nevelés	<i>Nyerspont- érték</i>
1.4.1. Túlkövetelő	1
1.4.2. Érzelmileg zsaroló	2
1.4.3. Alulkövetelő	3
1.4.4. Ellentétekbe átcsapó	3
1.4.5. Elhanyagoló	4
1.4.6. Brutális	5
1.5. Pszichopatológiai tényezők	
1.5.1. Pszichoszomatikus tünetképződés	1
1.5.2. Neurotikus reakciók	2
1.5.3. Retardált pszichomotoros fejlődésmenet	3
1.5.4. Endokrin betegség	4
1.5.5. Organikus idegrendszeri károsodás	5
2. Közvetlen faktorok	
2.1. Iskolai magatartás és teljesítmény	
2.1.1. Őszintétlen, hazudós	1
2.1.2. Bukdácsoló, évismétlő	2
2.1.3. Dacos, nehezen befolyásolható	3
2.1.4. Egyénileg nyíltan agresszív	4
2.1.5. Társait, felnőtteket provokáló	4
2.1.6. Rejtetten vagy csoportban agresszív	5
2.1.7. Rendszeresen igazolatlanul hiányzó	5

2.2. Közösségi magatartás	<i>Nyerspont- érték</i>
2.2.1. Áldozat, bűnbak	1
2.2.2. Bohóckodó	2
2.2.3. Magányos, peremhelyzetű	3
2.2.4. Klikk-tag	3
2.2.5. Klikkben vezér	4
2.2.6. Viselkedési normáit csoportonként váltogató	5
2.3. Külső megjelenés – szokások	
2.3.1. Trágár	1
2.3.2. „Divatőrült”	2
2.3.3. Fizikai sérüléseire büszke	2
2.3.4. Tartalmilag sivár beszéd, sztereotip fordulatokkal	2
2.3.5. Elhanyagolt, piszkos, gondozatlan	3
2.3.6. Unatkozó, önmagával nem tud mit kezdeni	4
2.3.7. Koravén attitűdök (cigaretta, életkorhoz nem illő öltözet, smink, ékszer stb.)	5
2.3.8. „Mozimániás”, úgynevezett „vad” együttes rajongója	5
3. Megfigyelhető személyiségvonások	
3.1. Értékek – ideálok	
3.1.1. Anyagiasság	6
3.1.2. Kompromisszumok elvi, verbális elutasítása	7
3.1.3. Rámenős, agresszív viselkedési ideál, túlhangsúlyozott „machismo”	8
3.1.4. Hangoztatott fatalizmus	8

3.1.5. Cinizmus, lezserség, bármiféle személyes siker erőltetése	8
3.1.6. Tárgyatlan becsvágy, bármiféle személyes siker erőltetése	9
3.1.7. Deklarált, túlhajtott, függetlenségigény, a kapcsolódás igényének tagadása	10
3.2. Érzelmek – szocializáltság	
3.2.1. Erős szorongás	6
3.2.2. Depresszív hangulat	7
3.2.3. Sivár látszatkapcsolatok	7
3.2.4. Kompromisszumképtelenség	8
3.2.5. Impulzív reakciók	8
3.2.6. Rossz frusztrációs tolerancia	9
3.2.7. Infantilis csábulékonyság, sodródás	9
3.2.8. Öncélú brutalitás, vandalizmus, versengésből, dacból, csoportthatásra	10
4. Predeviáns szimptómák	
4.1. Állatokkal, kisebbekkel sadisztikus játék	10
4.2. Alkalomszerű „kísérletező” italfogyasztás	10
4.3. Családban, iskolában, üzletben alkalomszerű kisebb lopások	12
4.4. Fenyegetőzés öngyilkossággal	12
4.5. Szexuális kapcsolat 14 éves kor előtt	12
4.6. Promiszkuens szexuális kapcsolat	14
4.7. Homoszexuális kapcsolat kortárral	14

4.8. Tetovált	16
4.9. Aluljárókban, tereken lötyögés, „utcán élés”	16
4.10. Alkalomszerű „kísérletező” drogfogyasztás	18
4.11. Homoszexuális kapcsolat felnőttel	18
4.12. Tartós kapcsolat galeritagokkal	18
4.13. Ismétlődő csavargás éjszakai kimaradással	20

Kiszámítás

1. A háttérfaktorok (1) és a közvetlen faktorok (2) esetében minden faktorcsoporthoz:

Ha csak egy faktor szerepel = nyerspontérték

Ha két faktor szerepel = nyerspont + 5 pont

Három vagy több faktor = nyerspont + 15 pont

Az ilyen módon összesített pontérték: az alappontérték.

2. Amennyiben predeviáns szimptómák (4) nincsenek, az alappontérték egyben a végleges pontértéknek tekintendő.

3. A végleges pontérték kiszámítása predeviáns szimptómák (4) esetén:

Predeviáns
szimptómák pontértéke

a) 1 – 36

b) 37 – 95

c) 96 – 133

Végleges pontérték kiszámítása

A predeviáns pontokat hozzáadjuk az alappontértékhez.

A predeviáns pontokat hozzáadjuk az alappontértékhez és a kapott pontértéket 1,3-del szorozzuk.

A predeviáns pontokat hozzáadjuk az alappontértékhez és a kapott pontértéket 1,5-del szorozzuk.

d) 134 felett

A predeviáns pontokat hozzáadjuk az alappont-
értékhez és a kapott pontértéket 1,8-del szorozzuk.

Prognosztikai övezetek	Végleges pontér- ték	Prognózis
I.	1 – 60	Deviáns fejlődés nem valószínű
II.	61 – 150	Deviáns fejlődés kétséges, további részletes szakvizsgálat indokolt.
III.	151 – 230	A személyiségfejlődésben deviáns tendenciák valószínűsíthetők.
IV.	231 – 390	Deviáns veszélyeztetettség
V.	391 – 550	Súlyos mértékű deviáns veszélyez- tetettség
VI.	551 felett	Premanifeszt deviáns

Egyszerűsítve:

I.	1-6	IV.	24-39
II.	7-15	V.	40-55
III.	16-23	VI.	56-78

A SZOCIOMETRIA MÓDSZERE

Forrás: Mérei Ferenc: A közösségek rejtett hálózata. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest. 1971.

A szociometria módszer kidolgozása Moreno nevéhez fűződik. Bár széles azoknak a szakembereknek a köre, akik foglalkoztak a módszer alkalmazhatóságával és továbbfejlesztésével, a pedagógiai gyakorlatban legeredményesebben alkalmazható változatát, a több szempontú szociometriát Mérei Ferenc dolgozta ki.

A szociometria módszer elsősorban mérőeszközként használható a nevelési folyamatban. A szociometria méréssel feltárhatjuk a csoport társas alakzatának jellemzőit, vizsgálhatjuk a csoport tagjainak helyzetét a rokonszenvi kapcsolatok rendszerében, a csoport funkció, képesség és népszerűségi rangsorában, valamint képet kaphatunk a tanulók szociális percepció és interperszonális kapcsolatteremtő képességének fejlettségéről.

A szociometria kérdőív összeállítása

Alapvető szempontnak kell tekintenünk a kérdőív összeállításánál a gyermekcsoport életkori sajátosságait. A kérdéseket olyan élethelyzetbe kell építenünk, melyet a tanulók valós tapasztalataik alapján képesek átélni. A több szempontú szociometria kérdőív az alábbi tartalmú kérdéseket tartalmazza:

- **rokonszenvi vonzódás** (pl. barátság, bizalom, az együttlét szívesen vállalt formái) – ebbe a kérdéscsoportba tartoznak az ellenszenvi kérdések is, de ezek alkalmazásának

pedagógiai helyességével nem minden szakember ért egyet;

- **közösségi funkcióra** vonatkozó kérdések (pl. az osztályban vagy más csoportban betölthető tisztségekre való alkalmasság megítélése);
- **egyéni képességek, tulajdonságok** megítélése (pl. műveltség, ötletesség, ügyesség, rátermettség valamely tevékenységformára);
- **a közösségben elfoglalt helyzet** általános megítélése (pl. népszerűség, érvényesülés, tekintély);

Az összeállított kérdőívben azonos típusú kérdések többnyire nem követik egymást a kontroll-jelleg érvényesítése érdekében. Kérdőív minták: 1. és 2. sz. melléklet.

A szociometriai kérdőív felvétele:

A kérdőív felvételéhez olyan légkört kell teremtenie a vizsgálat vezetőjének, melyben a tanulók szívesen, örömmel vesznek részt. Kisiskolás tanulóknál eredményes lehet a következő instrukció:

„Gyerekek! Szeretnék benneteket jobban megismerni, ezért azt kérem, hogy őszintén válaszoljatok azokra a kérdésekre, amelyeket a kiosztott papírlapon megfogalmaztam. Mindenkinek az egyéni véleményét szeretném megismerni, így az a válasz nem érvényes, amit a szomszédoddal beszélsz meg.”

Mivel a szociometriai felvétel névvel történik, ezért tudatnunk kell a tanulókkal, hogy a kitöltött kérdőíveket bizalmasan kezeljük.

A feldolgozáshoz szükséges figyelembe vennünk, hogy minden tanuló **névvel lássa el a kérdőívet, s jelen legyen annak a csoportnak minden tagja**, melyre a feltett kérdések vonatkoznak.

A szociometriai kérdőív feldolgozásának menete:

1. A kölcsönösségi táblázat (szociomátrix) elkészítése:

3. sz. melléklet.

A kölcsönösségi táblázat a szociometriai kérdőív rokonszenvi kérdéseire adott válaszokat tartalmazza.

Az összes rokonszenvi választás bejelölése után bekarikázzuk a kölcsönös választásokat.

„Ha a rokonszenvi választások mellett még más kérdéseket is fel akarunk használni, akkor a „személyi bizalom” csoportjába tartozó választások jöhetnek számításba. Az aktivitásra vonatkozó kritériumok nem tartoznak a több szempontú szociogram elvei alapján megrajzolt kölcsönösségi vázlatba.” (Mérei, 1971.)

2. A szociogram elkészítése

A kölcsönösségi táblázatban feldolgozott rokonszenvi választások grafikus ábrázolása a szociogram. Két típusa alakult ki:

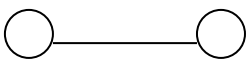
a) **Céltábla szociogram:** Northway vezette be az ábrázolásnak ezt a módját. Mivel alkalmazása csak kisebb egységek, kis létszámú csoport társas mezőjének ábrázolására használható, nem térünk ki részletesen ismertetésére.

b) **Hálózati szociogram:** Elkészítésének alapszabályai: (Mérei, 1971.)

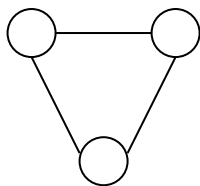
- Minden személyt bekarikázott szám jelöl. Ha koedukált az ábrázolt csoport, férfiak jele: vagy:
nők jele: vagy:
- A vonalak kölcsönös választást jelölnek.
- Ha a kölcsönösség több választásban jelentkezik, annyi vonalat húzunk a személyek jelzése közé, ahányszoros a választás kölcsönössége.
- A legtöbb kölcsönös kapcsolattal rendelkező személy felüntetéséből indulunk ki.
- A párokat és a magányosokat azon alcsoportok körül helyezzük el, akikkel egyoldalú választás áll fenn.
- **Az egyoldalú kapcsolatot a szociogramon nem tüntetjük fel, de a közösség egészének jellemzéséhez értékeljük.**

Alakzat-típusok:

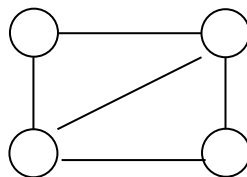
pár:

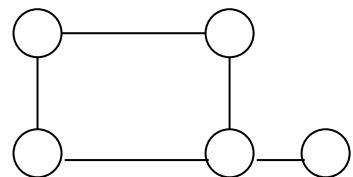
háromszög:

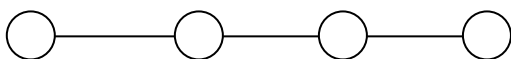
zárt négyzet:

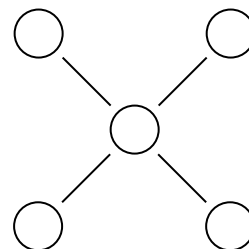
nyitott négyzet:

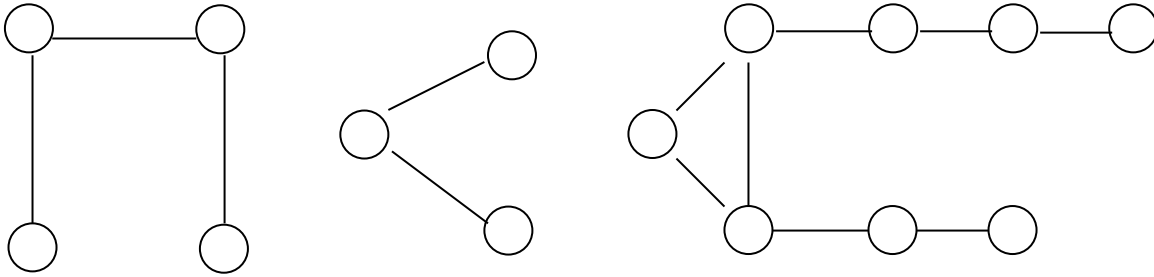
lánc:

csillag:

helytelen, önkényes ábrázolási módok:

A személyek közötti távolságot egyforma hosszúságú vonallal kell meg-
rajzolni.

3. A rokonszenvi választások alapján értelmezhető mutatók:

a) Szerkezeti mutató:

A szociogramot mindenekelőtt abból a szempontból értelmezzük, hogy mennyire strukturált az a társas mező, amelyet ábrázol. Ehhez a vizsgált alakzat globális megítélése szükséges: a kölcsönösségi vázlat formai tulajdonságainak összefoglaló értelmezése. A mérlegelés hibaforrásainak körét átlagértékekhez viszonyítható mutatók szűkítik.

A CM (centrális-marginális) mutató

A társas mező struktúrájának meghatározásához azt mérlegeljük, hogy van-e az ábrázolt közösségnek központja, és milyen kiterjedésű perem veszi körül. A központ tapasztalatilag megállapított kritériuma: olyan zárt alakzat, amelyhez a vizsgált társas alakzat tagjainak legalább egynegyede kapcsolódik.

Ez a két kritérium az értelmezhető jelentést is magában foglalja. Zárt alakzatban minden tagnak legalább két kapcsolata van, így több az esély

magas hőfokú együttes élményekre, ezek rögzítésére csoportszokások formájában és felidézésére utalásos mechanizmussal. A zárt alakzat fokozza a közösségi történések feszültségét, együttes aktusainak nagyobb a felszólító jellege, sodrása mozgósíthatja és terhelheti az egész közösséget. Ezért kritériuma a központnak, hogy a közösségnek egy figyelemre méltó részét kommunikációs csatornákon át elérje. Ugyanannak a társas mezőnek két vagy több központja is lehet. Ez a fejlettebb, differenciáltabb közösségek sajátja.

A perem is viszonyjellegű. Csak a központhoz való viszonyában létezik. Peremnek tekintjük a közösségnek azokat a tagjait, akik nincsenek kapcsolatban a társas mező központi alakzatával.

A központ és a perem viszonyát mutatóban foglaljuk össze. Ez a CM (centrális-marginális) mutató. Három adat viszonyítását tartalmazza:

- a társas mező központi alakzatának kiterjedése,
- az ennek befolyása alá vont társas övezet,
- az ettől elkülöníthető perem. (Méri, 1971. 177-180. old.)

(Az előbbi három adat %-osan is kifejezhető.)

„A társas helyzetek arányítása”

A társas mező struktúráját a CM-mutatóban döntő, szerteágazó kapcsolatokat fenntartó zárt alakzatok mellett a csillagok elrendezése, a láncok hosszúsága és a magányosok száma is jellemzi.

Csillagnak nevezzük azt a nyitott szociometriai alakzatot, amelynek középpontjában egy legalább négy kölcsönös kapcsolattal rendelkező sze-

mély áll. A csillagalakzatnak kétféle funkciója is lehet a kölcsönösségi vázlaton, ennek megfelelően kétféleképpen értelmezhetjük:

Jelentheti azt, hogy egy személynek több más személlyel van kölcsönös kapcsolata, de azoknak egymással nincs kapcsolatuk. Az alakzat tagjait az tartja össze, hogy ugyanazt a személyt – a csillag középpontját, s sztárt – tekintik mintájuknak vagy irányítójuknak.

A csillag másik funkciója a szétágazás: a zárt alakzathoz tapadó csillag biztosítja a kapcsolást, az áttételt, a vélemények, a hiedelmek, hírek áramlását a központból a periféria felé. Így fejt ki hatását a közvélemény alakulására.

A zárt alakzathoz kapcsolódó csillag áttételi góc: elágazása több irányba viszi tovább a központi zárt alakzat vélemény kialakítását.

Az egy személy körül elhelyezkedő csillag viszont a közösség szempontjából aggasztó sztárképzésre mutat.

A láncokat is a hírek terjedésének és a közvélemény alakulásának a szempontjából értelmezzük. Láncszerű kapcsolódások köthetik össze a társas mezőben a különféle zárt alakzatokat. Egy közösségben a lánckötdésekben elhelyezkedő tagok száma is az összekötő csatornák kiterjedését jelzi. A lánc és a zárt alakzatok arányának értelmezéséhez képzeljünk el egy olyan közösséget, amelyben csak láncszerű kapcsolatok vannak.

Minden esemény végigfut a láncon. Az elhangzó véleményeket is azonnal továbbadják. Mivel zárt alakzat nincs, a vélemények nem válhatnak egy kisebb csoport álláspontjává, ezek is inkább hírszerűen terjednek. Közvélemény alig alakul ki, közlés a pletyka szintjén folyik.

Strukturált közösségben a láncban elhelyezkedő tagok aránya 15-16%, a középiskolai osztályokban (28 osztály felmérése alapján) 15,4%.

Ugyanezekben az osztályokban a tanulók 46%-a helyezkedik el zárt alakzatokban. Ez az arány optimálisnak látszik.

A zárt alakzat: lánc = 3:1 aránynak az eltolódása értelmezhető. Ha többen helyezkednek el a láncban és alacsonyabb a zárt alakzat tagjainak létszáma, akkor a társas mezőben a hírek és híresztelések könnyebben terjednek a közvélemény érzékeny, a közösség gyorsan reagál a történésekre, s így véleményalkotásában labilis.

Értelmezhető összetevője a társas mezőnek a magányosoknak és csak páros kapcsolatokkal rendelkezőknek az aránya is. A vizsgált 20 középiskolai osztályban a magányosok aránya átlagosan 12%, a páros kapcsolatúaké 8%.

Az adatoknak az átlagértékektől való eltérése néhány tapasztalati formulával értelmezhető.

Sokan tartoznak zárt alakzatba: szervezett közösség, gazdag szokásrendszer és csoportzsargon együttes élmények háttérén; valószínű, hogy a kiscsoportok rivalizálnak egymással.

Kevesen tartoznak zárt alakzatba: a közvélemény nehezen alakul ki, a közösség nehezen mozgósítható.

Sok csillag: legalább átlagos számú zárt alakzat mellett: szétágazó hír és véleményközvetítő hálózat, jól mozgósítható közösség. Kevés zárt alakzat mellett: sztárképződés, a közösségi problémák szubjektív kezelése, közösségi döntések helyett személyes sugalmazások.

Kevés csillag: a kapcsolódás nincs biztosítva, a közösség nehezen mozgósítható.

Sokan tartoznak a lánchoz: gyors kommunikáció, nehezen alakul ki stabil közvélemény, a közösség tagjai befolyásolhatók.

Kevesen tartoznak a lánchoz: több zárt alakzat esetén a kis csoportoknak nincs kapcsolatuk, az atomizálás veszélye fenn áll. Egyetlen zárt alakzat esetén elzárkózó, peremétől elszakított középpont.

Sok magányos: kíméletlen légkör, kevés szolidaritás, a közösség az adottságaihoz viszonyítva valószínűleg alacsony teljesítményt nyújt.

Kevés magányos: jól irányított, rendszerint nyugodt légkörű közösség.

Sok páros kapcsolat: az intimitásnak kedvező, szubjektív légkör.

Kevés páros kapcsolat: rendszerint a feladatra, a teljesítményre irányuló feszültség jelzése. (Méri F. 1981. 180-185.)

b) Kohéziós mutatók:

„Kohézió a szociometriában azt a csoportdinamikai feszültséget értik, amelyet a csoport tagjai mint együvé tartozást, mint közösségi érzést, mint szolidaritási tudatot élnek át.

A magas kohézió azt mutatja, hogy az adott társas mezőben az együtesség élménye feltehetően közösségi tudatban, szolidaritásban és a közös ügyekben való részvétel alakjában egyaránt megnyilvánul. Az alacsony szintű kohézió arra utal, hogy a csoportban kevés az együttes élmény, a csoport tagjai közönyösek az együttes feladatokkal szemben, kevesebb a közös szokás, a tagok közt feltehetően soknak van mellékútja, a társas alakzat könnyen széteshet, szétszóródhat.” (Méri F. 1971. 185-186. o.)

Kölcsönösségi index az összes gyerek hány %-ának van kölcsönös kapcsolata (a szociogram alapján számolható ki)

Átlagérték = 85 – 90%

100% = a közösségnek vannak olyan tagjai, akik az elmagányosodást tudják ellensúlyozni.

75% alatt = a kohézió fellazult.

Sűrűségi mutató

$$\frac{\text{kölcsönös kapcsolat száma}}{\text{csoporttagok száma}} = 1 \text{ személyre jutó kölcsönös kapcsolat}$$

1,0 fölött – stabil közösség

0,96 – átlagérték (felnőtt és ifjúkori közösségekben)

0,9 – 1,1 – átlagövezet

0,8 alatt – laza társas alakzat (felnőtt közösség esetén).

Kölcsönösségi táblázat (kölcsönös választás összesített oszlopa alapján számítható ki).

Kohéziós mutató a lehetséges kölcsönös kapcsolatok hány %-a realizálódott

Lehetséges kölcsönös kapcsolatok:

$$\frac{n(n-1)}{2} = 100 \% \quad (n = \text{csoporttagok száma})$$

10 – 13 – átlagérték

15 fölött – magas kohézió

10 alatt – szétesett, laza csoport

Viszonzott kapcsolatok mutatója

– az összes rokonszenvi választás hány %-a kölcsönös

40 – 50 között – átlagövezet

40 alatt – kapcsolódások bizonytalansága

50 fölött – kapcsolódások stabilizálódása

Megjegyzés: Mind a szerkezeti mutatók, mind a kohéziós mutatók értelmezésénél figyelembe kell vennünk a vizsgált csoport életkori sajátosságait, a tanulók lehetséges szociális tapasztalatkörét. A Mérei Ferenc által értelmezett mutatók és átlagértékek nem alsótagozatos korú tanulókra vonatkoznak. Így a mutatók értelmezését a tanulók életkori szintjéhez kell viszonyítanunk.

4. A gyakorisági táblázat elkészítése

A gyakorisági táblázaton feldolgozzuk az összes szociometriai kérdésre adott választást. A gyakorisági táblázat függőleges tengelyén tüntetjük fel a csoporttagok névsorát, vízszintes tengelyén a szociometriai kérdéseket, kérdéstípusonként csoportosítva.

A kérdéscsoportok után csoportonként összesítő oszlopot iktatunk be, majd a végén globális összesítő oszlopot valamennyi választás összesítésére.

(lásd: 4. sz. melléklet.)

„A gyakorisági táblázat minden mezőjébe az a szám kerül, ahányszor a sorban feltüntetett személyt az oszlopban feltüntetett kritérium alapján választották (ahány szavazat esett rá a jelzett kritériumban).

Az oszlopokat három sorban összesítjük (függőlegesen). Az első sorba kerül a választások összege az adott kritériumban. A második sorba ennek eloszlása: hány személy között oszlottak meg ezek a választások. E két adat hányadosa, az eloszlási mutató jelzi, hogy az adott kritériumban mennyire szóródtak a szavazatok.

Az eloszlási mutató a többszempontú szociogram egyik legfontosabb paramétere. Minél nagyobb a mutató számértéke, annál kisebb a vizsgált kritériumban a szavazatok szóródása, tehát annál valószínűbb, hogy erre a kritériumra nézve egységes közvélemény alakult ki a társas alakzatban. Minél kisebb a mutató értéke, annál több személy közt oszlanak meg a választások, annál nagyobb a szóródás, tehát annál valószínűbb, hogy a kritériumra vonatkozóan a csoportban nem alakult ki a közvélemény.”

(Mérei F. 1981. 171-173. o.)

A gyakorisági táblázat alapján értelmezzük a **csoport tagjainak értékelt helyzetét** az adott közösségben.

A szavazatszámok csökkenő sorrendben történő feltüntetésével elkészíthetjük adott kritériumok szerint az adott **csoport rangsorát**.

A gyakorisági táblázat alapján történik a **csoportléggör** mutató feltüntetése és értelmezése.

A csoportléggör mutató

Értelmezésének alapszemponyjai:

1. A rokonszeri választások megengedik, sőt megkívánják a szubjektív állásfoglalást. A közösség egyensúlyához hozzá tartozik, hogy tagjai

szubjektív vezérléssel tudják és merjék megválasztani intim kapcsolataikat: játszótársukat és padszomszédjukat, barátjukat és szerelmüket.

2. A funkcióra vonatkozó választások viszont a közhangulathoz igazodó, objektívebb beállítottságot kívánnak.

A harmonikus közösség egyik szociometriai jellemzője, hogy tagjai személyes ügyekben főként szubjektíven, funkciókra vonatkozóan viszont inkább a csoportnormákhoz igazodva választanak. Ez oly módon jut kifejezésre, hogy a rokonszenvi választásokban nagy a szóródás, a funkciókat érintő választásokban viszont kicsi.

A csoportlégkör mutatója viszonyszám: bal oldalára a rokonszenvi, jobb oldalára a funkciókra vonatkozó választások átlagos szóródása kerül. (Mérei F. 1971. 203-204. o.)

A csoportlégkör típusai:

a) Rokonszenvi oldal szóródása	Funkció választás szóródása
viszonylag kisebb	magasabb
eloszlási mutató:	
2-2,5	2,0 alatt
vagy	
2,6 fölött	3,9 (közepes)

A személyes kapcsolódásokat a közvélemény szabályozza.

Ez a paradox választás az olyan éretlen csoportokat jellemzi, amelyekben a közösségi szerepeknek nem tulajdonítanak jelentőséget, az egyéni kapcsolatokban pedig mindenki igyekszik a vezető álláspontjához igazodni.

b) Mindkét oldal szóródása kicsi

Rokonszenzi választás
legfeljebb 1,9

Funkcióválasztás
legfeljebb 2,5

„Közvélemény nem alakult ki, a társas alakzat tagjait rokonszenzi választásaikban és a közösséget érintő kérdésekben éppen olyan kevésbé irányítja a csoportnorma, mint a vezetővel való azonosítás útján átvett közös vélemény.”

(Mérei F. 1971. 208. o.)

c) Mindkét oldal szóródása magas vagy legalábbis közepes

Rokonszenzi választás

Funkció választás

eloszlása:

2 – 2,5

2,6 – 3,9

vagy legalább:

legalább:

2,6

4,0

A csoporttagok a rokonszenzi választásaikban is a közvéleményhez igazodnak. A konformista csoportlégkör jelzése.

d) A közösségi funkciókat érintő választások kevésbé szóródnak, mint a rokonszenvi választások:

Rokonszenvi választás

Funkció választás

eloszlása:

2,0 alatt

legalább 2,6

vagy 2,0 – 2,5

legalább 4,0

„A társas alakzat tagjai a közösségi funkciók betöltésekor kialakult mércéhez igazodnak. Van szociális közvélemény, a személyes kapcsolatok viszont függetlenek a csoportnormától. Az adekvát választásoknak ez a légköre kedvez a társas kapcsolatoknak.” (Mérei F. 1971. 207. o.)

Megjegyzés: Az eloszlási mutató kiszámításánál, ha több rokonszenvi vagy funkció kérdés alapján dogozunk, az összesített rokonszenvi és az összesített funkció választás és eloszlási mutatóját osztjuk az alkalmazott kérdések számával.

5. A tanulókra vonatkozó egyéni szociometrikus mutatók:

Választás kiterjedtsége: képlete:
$$\frac{p}{n - 1}$$
 ,

ahol p = a tanuló által végrehajtott választások száma.

Választottság mutatója:
$$\frac{\bar{p}}{n - 1}$$
 , ahol \bar{p} = a tanuló által kapott választások száma.

Kölcsönös kapcsolatok mutatója:
$$\frac{\sum p}{n - 1},$$

=

ahol p a vizsáonzott kapcsolatok száma.

Érzelmi elégedettség mutatója:
$$\frac{\sum p}{\bar{p}}$$

A **kapcsolatok intenzitása** azt fejezi ki, hogy a tanuló kapcsolatai egy kritériumon vagy több kritériumon alapulnak. Az **alakzatban elfoglalt hely** azt fejezi ki, hogy a tanuló a szociogrammal ábrázolt társas mezőnek milyen részén helyezkedik el, a központi övezet közelében vagy a peremen.

1. sz. melléklet

B-3 típusú szociometriai felmérőlap **fővárosi általános iskolai 5-7 osztályok vizsgálata**

Minden kérdésre felelj!

A legtöbb kérdésre nevekkel kell válaszolni.

Több nevet is írhatsz!

Név:.....

Osztály:.....

1. Mi szeretnél lenni, milyen foglalkozást választottál magadnak?
2. Ha nagy bajba jutnál, osztálytársaid közül kire számíthatnál a leginkább? (Ki segítene rajtad?)
3. Kire nem számíthatnál? (Kitől nem várhatnál segítséget?)
4. Mit szoktál a legszívesebben játszani?
5. Ha egy híres ember meglátogatná az osztályt, ki tudná a legszebben felköszöntení?
6. Ki az osztálytársaid közül, akivel az iskola elvégzése után is szívesen találkoznál?
7. Mi a címe annak a könyvnek, amelyik a legjobban tetszett neked?
8. Ha az osztályotok kirándulást rendezne, és közületek kellene valakinek megszerveznie, ki lenne erre a legalkalmasabb?
9. Ha az osztályban bíróság alakulna, az osztálytársaid közül kik volnának legalkalmasabbak bírónak?

10. Ha valakinek közületek egy időre helyettesítenie kellene az osztályfőnököt, ki tudna az osztályra a legjobban felügyelni?
11. Melyik film tetszett neked a legjobban?
12. Ha egy titkod volna, kinek mondanád el osztálytársaid közül?
13. Ki az, akinek semmiképpen sem mondanád el a titkodat?
14. Gyűjtesz valamit? Mit gyűjtesz?
15. Ha egy könyvben meg kellene írni az osztály történetét, ki írná meg a legszebben?
16. Ha egy összetett játékban több csapat venne részt és az egyik csapatnak te lennél a vezetője, kiket vennél be a csapatba az osztálytársaid közül?
17. Miről szeretnél könyvet olvasni?
18. Kik azok a gyerekek, akiket az osztályban a legtöbben szeretnek?
19. Kik azok a gyerekek az osztályban, akiket a legkevesebben szeretnek?
20. Kik a legjobb sportolók az osztályban?
21. Milyen tv-műsort szeretsz?
22. Ha felnőttök, kiből lesz osztálytársaid közül híres ember?
23. Ki a legműveltebb, a legolvasottabb osztálytársaid közül?

(6, 16	rokonszenvi választás, együttlét kritériuma,
12	személyes bizalom,
8, 10	aktivitás, funkcióra vonatkozó választás,
9	igazságosság,
22	érvényesülési anticipáló választás,
5, 12, 23	intellektuális képességek,

2	szolidaritási képesség,
20	népszerűségi választás,
13	bizalmatlanság,
3	szolidaritás hiánya,
19	negatív társas helyzet.)

2. sz. melléklet

Életkor: 7-10 év

Név:.....

1. Ki a legjobb barátod az osztályban?

.....

2. Sorold fel annak a három gyereknek a nevét, akikkel legszívesebben játszol együtt!

.....

3. Ha osztályotok kulturális szemlére készülne rövid műsorral, melyik két gyerek tudná irányítani a felkészülést és a műsor bemutatását?

.....

4. Kik azok a gyerekek az osztályban, akik legötletesebben tudják irányítani a játékot?

.....

5. Melyik két gyerek tudna legügyesebben szerepelni egy rajzversenyen?

.....

olvasásban.....

számokban.....

körny. ism.....

gyak. foglalkozásban.....

testnevelési órán.....

énekből.....

6. Ki az osztályban az a három gyerek, akinek a véleményére, tanácsára szívesen hallgattok?

.....

7. Ki az a két gyerek az osztályban, akit a legtöbben szeretnek?

.....

3. sz. melléklet**KÖLCSÖNÖSSÉGI TÁBLÁZAT**

	Név betűjele	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	Választott személyek száma	Kölcsönös választás			Összes:
													3x	2x	1x	
1.																
2.																
3.																
4.																
5.																
6.																
7.																
8.																
9.																
10.																
Összes választás száma																

4. sz. melléklet

GYAKORISÁGI TÁBLÁZAT

Kritérium Név:	Rokonszenvi választások			Funkció választás		Képesség szerinti választás		Népszerűség		Összegezve		
	1.	2.	3.	1.	2.	1.	2.	1.	2.	Rokonszenv	Funkció	Képesség
1.												
2.												
3.												
4.												
5.												
6.												
7.												
8.												
9.												
10.												
Választások összege												
Választottak száma												
Eloszlási mutató												

$$\text{Eloszlási mutató} = \frac{\text{Összes választások száma (kérdésenként)}}{\text{Választott tagok száma}}$$

KONTAKTOMETRIAI MÓDSZER

Forrás: Fonyó Ilona: A társaskapcsolatok elemzése kontaktometriai módszerrel. Pszichológia 1981. 422-427.

A kontaktometriai módszer az egyén iterperszonális kapcsolatainak felmérésére szolgál, feltárva az egyén komplex kapcsolatrendszerét. Mint személyiségközpontú módszer a személyiség szociális arculatát ragadja meg. A vizsgálat kérdőív segítségével, **egyéni exploráció** útján történik.

Instrukció: (2-8. osztályos tanulók részére)

Szeretném megtudni, hogy egy ilyen korú gyermeknek mint te, mennyire sok emberrel van kapcsolata (felnőttek-gyerekek egyaránt). Kérlek, válassz annyi kérdőívet, ahány kapcsolatod van! Olyan számodra fontos emberről is tölthetsz ki lapot, akit régebben ismertél, de ma már nem találkoztok, ilyenkor írd a nevének kezdőbetűi után két betűt: NT (nem találkozunk).

Minden egyes személy nevének a kezdőbetűit írd fel az első sorba, majd olvasd el figyelmesen a kérdéseket, s minden kérdés után karikázz be egy választ!

Feldolgozás

Mutatók kiszámítása:

1. Az összes kapcsolathoz viszonyítva milyen arányú az interakciót nélkülöző (NT) kapcsolat aránya.
2. Milyen szektorban található legtöbb kapcsolat, ezek mennyiségi rangsora (1. sz. kérdés alapján). Az értékelésnél figyelembe vehetjük a kapcsolatok sokszínűségét, nyitottságát vagy zártságát.

3. A kapcsolatok motiváltsága szempontjából viszonyíthatunk a motivált kapcsolatok arányát %-osan a motiválatlanokhoz, 100%-nak tekintve az összes kapcsolatot. A motivált kapcsolatok túlsúlya jelzi, hogy az egyén érdekelt társas kapcsolatainak fenntartásában, jelzi társas szükségleteinek intenzitását.
4. A választott és nem választott kapcsolatok aránya jelzi, hogy az egyén mennyire aktív, alakító részese kapcsolatainak alakulásának vagy inkább passzív, elfogadó attitűd jellemzi.
5. Az összes kapcsolaton belül érzelmi töltés szerint milyen %-os arányban találhatók a semleges (0)

az elfogadó +, + +, + + +

az elutasító -, - -, - - -,

az ambivalens + -, + +, - - kapcsolatok.

A túl nagy arányú ambivalens kapcsolat érzelmi, kapcsolódási bizonytalanságot mutat.

Viszonyíthatjuk a pozitív és negatív értékelések számát is, amely arányát jelezheti magas pozitív jelzés esetén a neveltetés irányát, alacsony negatív érték esetén az erős elhárítást.

6. Nemek szerinti arálynak a kísérleti személy neméhez viszonyítva lehet jelentősége.
7. A találkozások gyakorisága, szándékossága és társas jellegét hasonló arányszámítással kereshetjük meg.

Az összes szempontot figyelembe véve írható le a vizsgált egyén szociális kapcsolatainak jellegzetessége.

Értelmezési támpontok:

Kontaktometriai mutatók	Átlagos értékek	Minta k. sz. mutatói	Jellemző eltérések
Σ	70 – 144	63	– !
Egyoldalú: interaktív.....	6 – 14 : 94 – 86	14 : 86	
Motivált: motiválatlan.....	63 – 93	97 (: 3)	+!
Választott: nem választott.....	25 : 51	56 (: 44)	+
$\Sigma 0$	12 – 52	9,5	–
$\Sigma \pm, \pm \pm$	2 – 22	41,2	+ !!
$\Sigma X, ++ : \Sigma -, --$	31 – 57 : 4 – 18	30 : 19	
Nő: férfi.....	55 : 45	49 : 51	
Gyakori: ritka.....	19 – 41 : 38 – 60	15 : 70	– !
Szándékolt: szituatív.....	34 – 66 : 17 – 55	67 : 33	
Szándékolt: akcidentális.....	34 : 66 – 3 – 37	67 : 4	
Kettes: társas.....	21 – 59 : 57 – 85	58 : 41	–
Σ intezív.....	6 – 22	25,3	+ !

A 16 szektor	Átlagos megterheltség	Minta k. sz. adatai	Jellemző eltérések
Család.....	3,1%	4,7	
Rokonság.....	9,1	4,7	–
Lokális kapcsolatok.....	4,8	6,3	
Iskola – közösségek	0,1	0	
Munkahelyi társak.....	26,7	9,4	– !!
Szakmai érdeklődés.....	6,4	1,5	– !
Barátok.....	8,2	7,9	
Szerelem, szex.....	3	3,1	
Hobby – társak	3,3	3,1	
Nagy tömeggyűtlétekből.....	1,6	0	
Társadalmi munkacsoport.....	0,1	0	
Közös eszmei mag.....	0,4	0	
Tanítók, orvosok.....	2	3,1	
Tanítványok, betegek.....	2,5	1,5	
Szolgáltatást végzők.....	4,4	9,4	+ !
Tartozékok.....	13,1	30,1	+ !

KÉRDŐÍV

Nevének kezdőbetűje:.....

1. Milyen kapcsolatban állsz vele?

A legfontosabbat karikázd be!

1. család,	8. közös az érdeklődések,
2. rokonság,	9. hobby-társ,
3. szomszéd,	10. közös a véleményetek,
4. iskolatárs,	11. tanító, tanár,
5. barát,	12. kirándulás, üdülés,
6. szerelem,	13. orvos, fodrász, eladó,
7. játszótárs,	14. egyéb.

2. Szükséged van-e a vele való kapcsolatra?

1. célom van vele,
2. szükségem van rá,
3. fontos nekem,
4. érdeklődöm iránta,
5. kötődöm hozzá,
6. nincs rá szükségem.

3. Dönts el, hogy te választottad-e őt vagy ő választott téged?

1. választott
2. nem választott

4. Mit érzel iránta?

1. nagyon szeretem, (+ +)
2. szeretem, kedvelem, (+)
3. semleges, (0)
4. nem szeretem, (–)
5. utálok, gyűlölöm, (– –)
6. szeretem is, nem is, (+ –)
7. nagyon szeretem és nagyon utálok egyidőben (+ + – –)

5. A találkozásaitok milyen gyakoriak?

1. gyakoriak
2. átlagosak
3. ritkák

6. Hogyan vagy vele szívesebben?

1. kettesben
2. többen

7. Találkozásaitok:

1. szándékoltak (előre elhatároztátok, hogy találkoztok)
2. véletlenszerűek,
3. akkor vagytok csak együtt, ha nem kerülhetitek el egymást.

8. Megjegyzés: